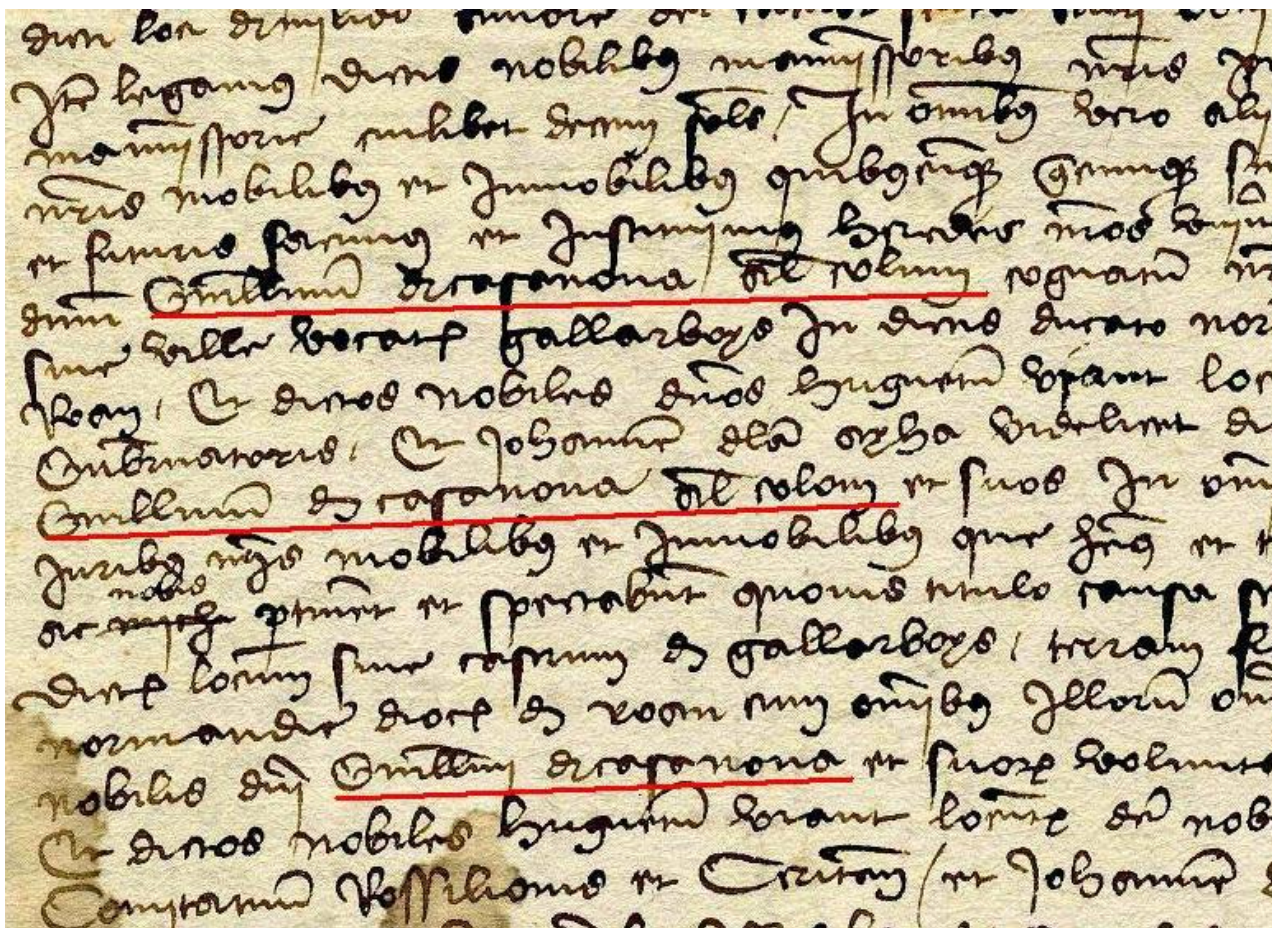

Centre d'Estudis Colombins

Testament de Jehan de Gallartboys (Millàs, 18 de març de l'any 1469)

ÒMNIUM
LLENGUA CULTURA PAÍS

42

BUTLLETÍ DEL CENTRE

D'ESTUDIS COLOMBINS

ANY XV Núm. 42, març 2008

Director: Joaquim Arenas i Sampera

Secretaria de redacció:

Jaume Cañadas

Editor: Òmnium Cultural

Imprimeix: Casa Boada. Carrer Comtal, 26.

08002-Barcelona

Dipòsit Legal: B- 16689/95

NOTA

El contingut dels articles és responsabilitat dels autors no ha de coincidir necessàriament amb els principis que regeixen l'Associació.

S'autoritza la reproducció, parcial o total, dels articles publicats en aquest butlletí, sempre que s'hi faci constar la procedència. Agrairiem que se'ns fes arribar un exemplar de les publicacions on els nostres treballs hagin estat reproduïts o esmentats o fins i tot una fotocòpia que identifiqui la publicació i la data d'edició.

Sumari

Editorial

Vida del Centre

Tribuna

- “**Colom al diari de Tarragona**”. Article de Carles Gosálbes publicat al Diari de Tarragona el dia 3 de febrer de 2008.

Articles

- **Constança Colom i Monrós, monja de Pedralbes**
Per Amadeu Buch i Gras
- **Les famílies Colom i Cabot de Sant Boi de Llobregat**
Per Joan Llorens i Samsó
- **Luis Ulloa i els testaments de Colom**
Per Francesc Albardaner i Llorens
- **Jean de Gallartboys i Guillermus de Casanova Alias Colom**
Per Sebastià Montsoriu i Genís

Bibliografia

- **Cristobal Colon: el libro de las falácias y relación de cuatro verdades.** Autor: Joan Verdera.. Per Francesc Albardaner i Llorens
- **Christoval Colon más grande que la leyenda.** Autora: Marisa Azuara.
Per Llorens Margarit i Torras

Editorial

L'any 1991, quan un nombre reduït de persones interessades per la catalanitat de Cristòfol Colom vàrem decidir aplegar-nos per a promoure la causa històrica de la seva naturalesa catalana i treballar l'herència que Luís Ulloa havia deixat, sorgí la primera idea d'anomenar-nos d'alguna manera. Al cap d'uns mesos, ja constituïts en grup de treball, el bon amic Enric Òdena, malauradament traspasat, en va fer adonar que no calia anar a la cerca de neologismes per expressar un conjunt d'individus vinculats per algun ideal i projecte, que la nostra llengua era prou rica per defugir l'ús de paraules no genuïnes.

Alhora, també se'ns va fer notar, per part de persones vinculades amb el món universitari, que l'expressió *Pro Colom català* no era prou adient per definir una colla d'estudiosos interessats en la recerca històrica i que, a més, la contundència de l'expressió podria allunyar del nostre projectes personalitats de l'àmbit històric i universitari.

Fou així com la nostra associació prengué el nom actual : *Centre d'Estudis Colombins*, en atenció a l'advertiment sempre amable del senyor Òdena i de les altres aportacions que hem esmentat.

En allò que tothom va estar d'acord va ser que calia significar las tasca que ens proposàvem, *estudiar* per obtenir la veritat històrica de l'origen de l'Almirall de les Mars Oceàniques.

I és allò que hem fet al llarg de gairebé vint anys, ja que els contactes previs a la constitució del Centre, començaren el 1989.

Tanmateix, així ha estat reconegut. Una mostra llunyana d'aquest reconeixement. En plena celebració del I Col·loqui Internacional d'Estudis Colombins a Barcelona, el 1993 i organitzat pel nostre Centre, la doctora i experta colombista Consuelo Varela va expressar al qui subscriu aquestes lletres: "El Centre de vostès, és l'única organització associativa colombina, i em sembla que és única en el món sencer que, per fer memòria de Cristòfol Colom, s'esmerça en fer estudis i publicacions sobre la persona i vida de l'Almirall. N'hi ha moltes d'associacions i fundacions que celebren la seva memòria, però, cap que jo conegui que no fa el que vostès fan".

Joaquim Arenas i Sampera
President

Vida del Centre

Conferències

El dia 12 de desembre la Dra. Montserrat Sanmartí i Roset, Professora Titular de Ciències i Tècniques Historiogràfiques de la Universitat Rovira i Virgili ens va dictar la conferència "L'escriptura de Cristòfol Colom, prova de catalanitat?"

El propassat dia 5 de febrer la Dra. Meritxell Blasco i Orellana, Doctora en filologia semítica de la Universitat de Barcelona va dictar la conferència "El judaisme a Catalunya al segle XV".

Nova donació dels descendents del Sr. Jaume Colomer i Monset al Centre d'Estudis Colombins de diferents documents de l'arxiu del seu pare

Els hereus del Sr. Jaume Colomer i Monset, il·lustre erudit barcelonès seguidor de la

teoria de l'origen català de Cristòfor Colom, han tingut a bé de fer donació novament de diferents documents, que relacionem a continuació, procedents de l'antic arxiu del seu pare, al Centre d'Estudis Colombins d'Òmnium Cultural de Barcelona. Per qui no ho recordi, Jaume Colomer i Monset va crear una biblioteca, un arxiu, una col·lecció filatèlica i una col·lecció numismàtica, amb materials referents a la figura històrica de Cristòfor Colom que va rebre la denominació *d'Archivo Colombino de Barcelona*. La vida de Jaume Colomer va abastar la primera i segona generacions d'estudiosos colombins i certament que va ser un dels puntals més importants de la teoria de l'origen català de Colom en els anys quaranta, cinquanta i seixanta del segle passat. El nostre benvolgut consoci Pere Català i Roca va col·laborar amb el senyor Jaume Colomer l'any 1951 en la presentació de diverses comunicacions a un congrés colombí celebrat a Gènova aquell any.

Els socis del Centre d'Estudis Colombins encara estem agraïts als hereus del Sr. Jaume Colomer per la donació dels fons de l'arxiu al Centre d'Estudis Colombins, fet que va tenir lloc el mes de maig de 1998, quan ara tenim l'honor de rebre nous fons de mans de la Sra. Glòria Colomer en representació de tots els seus germans i germanes. Passem a continuació a relacionar tots els documents rebuts amb una breu relació del seu contingut per tal d'orientar els socis que hi puguin estar interessats:

1- MONTEVIDEO-COLÓN: 12 de Octubre de 1892. (Numero único) Librería-Imprenta-Encuadernación Vazquez Cores y Montes; C. 18 de Julio n. 146-148, Montevideo (32 x 43,5 cms.) Publicado por la comisión del IV Centenario del descubrimiento de América.

Es tracta del llibre-programa oficial dels actes de celebració del quart centenari del descobriment d'Amèrica. Hi han aportacions de tot tipus, des de treballs escolars, poemes, composicions líriques, dibuixos, etc. Hem de destacar els tres treballs històrics que són els següents:

Pàg. 22-27: "Cristóbal Colón" per Luis-Daniel Desteffanis.

Pàg. 48: "Colón en Salamanca" per F.S. Laso.

Pàg. 102-104: "De algunos puntos oscuros de la Historia de Colón" per Benjamín Fernández Medina.

En aquest darrer article el seu autor, el Sr. Fernández Medina, comenta els següents punts foscos de la vida de Colom: la pàtria de Colom; La Junta Oficial de Còrdova i la de teòlegs de Salamanca; si hi hagué un motí en el viatge de descobriment; si Fray Antonio de Marchena i Fray Juan Pérez son dues persones diferents i on està enterrat Colom.

Volem destacar que al parlar de la pàtria de Colom, després d'enumerar totes les possibilitats imaginables a Itàlia i França diu el següent: "... o natural de cierto pueblecillo cercano a Barcelona." Com a remat final de la relació de llocs impossibles. Nosaltres, però, no tenim coneixement de que abans de l'any 1892 (!) ja es parlés de que Colom era natural d'algun poble proper a Barcelona. De quin poble es deu tractar: Badalona?, Mataró?, Sant Boi de Llobregat? Caldes de Montbui? Animem als nostres consocis que ens escriguin si saben quelcom d'aquesta teoria tan antiga.

2 - A COLÓN (1492-1892). Círculo de Bellas Artes (Madrid?) 27,5 x 38 cm.

Publicació molt similar a l'anterior amb infinitat d'articles, poemes, dibuixos, composicions, etc. Entre d'altres articles laudatoris de la figura de Colom cal destacar el d'Emilio Castelar. A diferència de la publicació de Montevideo, aquesta revista no presenta cap article de caire històric.

3 - EL LIBERAL (12 Octubre de 1892)

Interessant edició commemorativa d'aquest diari. Entre altres articles volem destacar els següents:

"Colón y sus contemporáneos" de José Echegaray.

"España en 1492" de José Fernández Bremón.

"América en la época de su descubrimiento" per Francesc Pi i Margall.

"Casa de Colón en Valladolid" per Emilio Ferrari.

"América y la medicina" pel Dr. Angel Pulido.

"Colón en presencia de sus descubrimientos" per Emilio Castelar.

"Pedro Mártir de Anglería: Primer Historiador de Cristóbal Colón". per Marcelino Menéndez y Pelayo.

4 - EL CORREO ESPAÑOL (12 OCTUBRE 1892)

Edició monogràfica destinada a la commemoració del descobriment d'Amèrica. No té ni la profunditat ni articles històrics bons com els de "El Liberal".

5 - IV° CENTENARIO DEL DESCUBRIMIENTO DE AMERICA 1492-1892. VILLA DE MADRID. EL PUS ULTRA; Revista universal; Crónica Hispano Americana del IV° Centenario del Descubrimiento de América; Órgano oficial de la exposición internacional de Madrid 1893.

Es un recull de decrets oficials, retrats i orles dels protagonistes de diferents juntes encarregades de les celebracions colombines. destaca a l'inici una carta del papa Lleó XIII.

6 - ADORNOS PECULIARES DE LOS PUEBLOS INDÍGENAS DEL NUEVO MUNDO, con referéncia a los que existen en el Museo Arqueológico Nacional. por D. Florencio Janer, de la Academia de Arqueología de Bélgica.

Separata de les pàgines 372-389 del llibre Museo Español de Antigüedades (?).

7 - DE LOS INSTRUMENTOS Y ARA DE SACRIFICIOS DE LOS PRIMITIVOS PUEBLOS AMERICANOS en el Museo Arqueológico Nacional por D. Florencio Janer, Vocal-Secretario que fué de la Comisión receptora de la Comisión científica del Pacífico.

Separata de les pàgines 348-361 del llibre Museo Español de Antigüedades (?).

8 - DE LA INDUSTRIA Y DE LAS ARTES EN LOS PRIMITIVOS PUEBLOS AMERICANOS, con relación a diferentes objetos de indumentaria y mobiliario que se conservan en el Museo Arqueológico Nacional por Don

Florencio Janer de la Academia de Buenas letras de Barcelona.

Separata de les pàgines 154-177 del llibre Museo español de Antigüedades (?).

9 - LA CARTA DE JUAN DE LA COSA que se conserva en el Museo de Marina por el Ilmo Sr. Don Cesáreo Fernández Duro, Capitán de Fragata, correspondiente de la Academia de la Historia.

Separata de les pàgines 113-124 del capítol "Edad Moderna-Arte Cristiano-Cartografía" d'algun llibre d'història de l'art.

10 - Carta de D. Prudencio Otero Sánchez al Sr. D. Angel Altolaquirre de 2 d'Abril del 1918.

Carta mecanografiada de 12 pàgines i signatura hològrafa del Sr. Otero Sánchez. En aquesta carta el Sr. Otero Sánchez, un dels màxims defensors de la teoria de l'origen galleg de Colom, li retreu al Sr. Altolaquirre la falta de rigor en el tema de l'anàlisi de la documentació gallega. Suposem que fou el propi Sr. Otero Sánchez qui va lliurar aquesta carta al Sr. Monset per ésser guardada a l'"Archivo Colombino de Barcelona".

11 - Carta del batlle de Gènova (Sr. Rici) al Coronel M. Marsegno, Agregat Militar de l'Ambaixada d'Itàlia a Madrid amb data 30 de Juny del 1922.

En aquesta carta el batlle de Gènova certifica la tramesa a l'ambaixada italiana de Madrid de diversa documentació, llibres i altres treballs relatius a Colom, per tal de contrarestar les teories de Prudencio Otero Sánchez sobre la pàtria gallega de Colom. Pel batlle està tancat el tema i considera demostrat el naixement de Colom a Gènova. Desconeixem com va poder arribar aquesta carta a mans del Sr. Colomer Monset.

12 - Carta de Manuel Maestro, Agregat de premsa de l'ambaixada espanyola a Washington al Sr. Jaume Colomer i Monset amb data 22 de maig de l'any 1951.

Es la carta de resposta a una petició del Sr. Colomer en que li demanava una precisió sobre unes declaracions del President francès Sr. Auriol davant la Conferència de Ministres de Relacions Exteriors dels Estats Americans.

13 - Carta del Sr. Román Escohotado, Agregat de Premsa de l'ambaixada espanyola de Rio de Janeiro amb data 3 de gener del 1949.

En aquesta carta de resposta l'agregat de premsa envia al Sr. Colomer un article publicat al diari "O Globo" amb data 1 d'abril de l'any 1948 escrit pel Sr. Octavio de Mediros amb els títol següent: "Cristobal Colón foi um português de sangue real e o seu verdadeiro nome era Salvador Gonsalves Zarco".

14- GRACIA Y COLÓN: COLÓN ES ESPAÑOL, COLÓN ES EXTREMEÑO Año 1 - N. 1; Oliva de la Frontera, 7 de Octubre de 1932.

Folletó de propaganda de la teoria del Sr. Adrián Sánchez Serrano de ser Colom originari d'Extremadura, més exactament d'Oliva de la Frontera.

15 - ARTICLE AL DIARO LLOYD ANVERSOIS, 9 i 10 DE JUNY DEL 1951

"Echo du Congrès International d'Etudes Colombiennes de Gênes"

Article signat per Jaume Colomer i Monset com a aclariment a un article del senyor M. Albert Tonneau sobre el significat de la signatura de Colom. (Hi ha dues còpies d'aquest article.)

16 - ARTICLE: "BARCELONA A COLÓN" -Secció de Filatèlia al diari La Vanguardia (1965?)

17 - ARTICLE: EL CORREO CATALÁN, 18 MARÇ DEL 1965

"Cristóbal Colón, actualidad: Ofrenda de una corona de laurel en su monumento, con motivo de la edición de un nuevo sello; fué inaugurada una exposición colombina en las Reales Atarazanas.

18 - EL CORREO CATALÁN, 17 Març del 1965

Dues petites ressenyes i una fotografia que porten per títols: "Un sello dedicado a Colón", "Colón", i "Homenaje de los filatélicos a Colón".

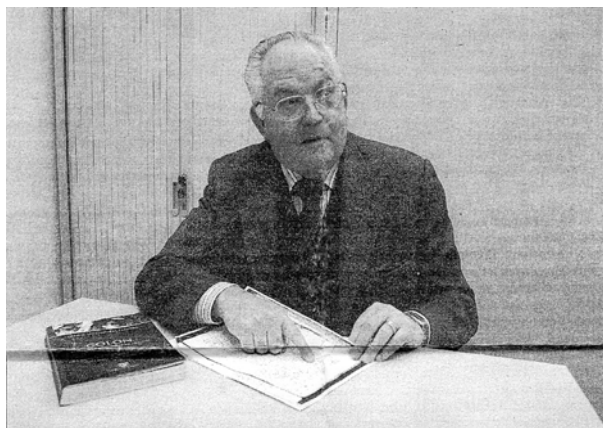
19 – AVUI, 12 DE DESEMBRE DEL 1993
Article: "Les llengües de Cristòfol Colom"
d'Ignasi Aragay

20- CIENCIA Y TECNOLOGÍA: 7
Articles sobre la catalanitat de Cristòfor Colom per Francesc Albardaner. Dies 21 Març, 28 Març, 4 Abril, 11 Abril, 25 Abril, 2 Maig i 9 Maig.

Tribuna

COLOM AL DIARI DE TARRAGONA

*Vallhonrat defensa que Colom va néixer a prop de l'Alguer quan pertanyia a la Corona d'Aragó.
Foto: Ninin Olivé*

Arran de les jornades celebrades els dies 8 i 9 de novembre del 2007 a l'Arxiu Històric de Tarragona sota el lema "Tarragona a l'època de Cristòfor Colom", el Diari de Tarragona va publicar el dia 3 de febrer del 2008 un article força llarg en base a dues entrevistes realitzades amb el nostre consoci Ernest Vallhonrat i Llurba, autèntica ànima promotora d'aquestes jornades juntament amb el Dr. Ricard Ibarra i Grau, director de l'Arxiu Històric de Tarragona i la Dra. Isabel Companys, conservadora de l'Arxiu Històric de Tarragona, que ha dut a terme una molt interessant tasca de recerca sobre les famílies Colom i Ballester de Tarragona al segle XV. Publiquem a continuació aquest article transcrit al català.

COLOM A TARRAGONA: COLOM HAURIA POGUT RESIDIR I TENIR UNA PART DE LA SEVA FAMÍLIA A TARRAGONA

"Cada cop son més les circumstàncies que vinculen al descobridor d'Amèrica amb Tarragona, ciutat on des del segle XV fins el segle XIX hi hagué una família Colom que era una de les més influents.

Una de les famílies tarragonines més importants fins al segle XIX duien com a cognom el llinatge Colom. A l'Edat Mitjana, al menys dos carrers se'n deien. D'aquesta ciutat fou Miquel Ballester, el millor amic de l'Almirall i amb qui va compartir una gran part de la seva vida. De famílies Ballester també hi han moltes referències en el segle XV a la nostra ciutat.

Des del passat mes de novembre, en que es celebraren unes jornades d'estudi amb el nom de "Tarragona a l'època de Cristòfor Colom" han estat molts els colombistes que han dirigit el seu interès cap a la nostra ciutat. En la mesura que s'investiga en els arxius històrics, cada cop son més notòries les coincidències que conflueixen a Tarragona en torn de la figura de l'enigmàtic navegant.

El colombista tarragoní Sr. Ernest Vallhonrat va manifestar al Diari que "hem de comprovar si els Colom de Tarragona tenen alguna vinculació amb l'almirall, però en tot cas, allò exposat en les jornades del mes de novembre pot motivar a joves investigadors a obrir una nova finestra, prenent com a punt de partida un fet innegable i provat: la gran amistat que tingueren Cristòfor Colom i Miquel Ballester".

L'estudi de documents del segle XV realitzat per la Dra. Isabel Companys, conservadora de l'Arxiu Històric de Tarragona, estableix que en aquest període "en la ciutat hi havia llinatges Colom i Ballester, que eren propietaris de cases que estaven situades unes molt properes a les altres". Com va dir el Sr. Vallhonrat, "tot encaixa".

LA PISTA DE L'ALGUER

El Sr. Ernest Vallhonrat ha elaborat diverses hipòtesis que “no he hagut de variar des que vaig començar a treballar en elles”. Una de les més importants situa el naixement de Cristòfor Colom a Terra Rubra, lloc situat en les proximitats de l'Alguer, ciutat agermanada actualment amb Tarragona i que en època de l'Almirall formava part de la Corona d'Aragó. L'Alguer fou repoblada per persones procedents del Camp de Tarragona, raó per la que encara es conserva la llengua catalana i costums similars a les nostres i que la ciutat sarda fos la primera a agermanar-se ara fa més de trenta anys.

Aquesta teoria obra les portes a pensar que Miquel Ballester pugues conèixer a Colón a l'Alguer, o bé que l'almirall ho fes en la pròpia ciutat de Tarragona. És lògic pensar que en el segle XV hi hagués un intercanvi intens de persones i mercaderies entre les dues ciutats, aleshores molt emparentades, i que la família Colom s'hagués traslladat a viure a Tarragona, com remarca el Sr. Vallhonrat.

ISABEL I FERRAN

En el decurs de la Guerra Civil catalana (1462-1472), un tarragoní apel·lat Joan Colom va lluitar contra el rei Joan II, rei de la Corona d'Aragó. En el conflicte bèl·lic que el monarca mantingué contra la Generalitat, Tarragona es va decantar pel pare de Ferran el Catòlic, fet que va implicar que, entre els anys 1462 i 1468, residís en aquesta ciutat. L'any 1469 Ferran va contraure matrimoni amb Isabel, princesa de Castella.

El Sr. Vallhonrat va indicar que l'enfrontament de Joan Colom amb Joan II –el primer podria ser parent de Cristòfor Colom– “explicaria que l'almirall busqués financiació per el viatge a Amèrica a través de la reina castellana Isabel i no per la via catalana de Ferran”. El colombista tarragoní també sosté la teoria de que Colom feu nit a Tarragona a la tornada del seu primer viatge a Amèrica, abans de la seva trobada amb els Reis Catòlics a Barcelona, on els hi va mostrar productes procedents del Nou Món. “El Sr. Ricardo de La Cierva també és de la mateixa opinió”. Exposa el Sr. Vallhonrat.

La nova referència a Tarragona en la vida de l'almirall obeeix al creuament de dues dates. El 3 d'abril del 1493 Isabel i Ferran varen remetre una carta a Colom, que hom el suposa a Andalusia, en la que se li reclama que vingui a Barcelona per tal d'explicar tot el relacionat amb el seu primer viatge a les Índies. En la carta reial de 30 de març es sol·licita que es presenti immediatament a Barcelona per tal de participar en la recepció que va tenir lloc el dia 3 d'abril. En només tres dies la carta va sortir de Barcelona, fou rebuda per Colom i l'Almirall es va poder desplaçar fins a Barcelona. “Colom era a Tarragona” afirma el Sr. Vallhonrat.

EL PARENT ANDREU COLOM

Entre els documents guardats a l'Arxiu Històric es conserva un fogatge de 1497 on apareixen referenciats un Andreu Colom i un Thomas Ballester. El primer residia a prop del carrer de la Carniceria – entorn actual de la plaça del Fòrum – i el segon en el carrer de Sant Llorenç.

Vallhonrat estableix un possible parentiu entre Andreu Colom i Cristòfor Colom tot partint de la base de que el fet més habitual de l'època era de que els catalans que es desplaçaven al regne veí castellanitzaven el seu cognom i, per tant, els Colom es convertien en Colon. “En el tercer viatge a Amèrica un Andreu Colom va acompanyar a l'Almirall en qualitat d'escuder i també fou persona que dugué les seves cartes als reis, el que implica que necessàriament es tractava d'un home de confiança del descobridor”.

Andreu Colom va decidir viatjar a Amèrica per fer fortuna i per escapar del llarg braç de l'Església. La segona raó sembla cobrar més força, ja que documents escrits demostren que un Andreu Colom de Tarragona fou acusat i jutjat per la Inquisició per participar en activitats pròpies dels jueus, ens remarca Isabel Companys.

NO SÓN CASUALITATS

Ernest Vallhonrat defensa que la vinculació de Colom amb Tarragona no es fruit de la

casualitat. Recorda que el seu fill Hernando – un il·lustrat - va comprar en aquesta ciutat un llibre escrit en català, que la mare de Ferran el Catòlic va morir en el Pla de la Seu i que el “Llibre Copiador” o “Manuscrit de Tarragona”, considerat mundialment com la Bíblia del colombinisme, va aparèixer en una llibreria antiquària de la Part Alta l’any 1986. Per tot l’exposat, Vallhonrat ha estat convidat pel Departament d’Estudis Hispànics de la Universitat de Puerto Rico a participar el proper mes de març en un congrés internacional, però el que més li plau al colombista tarragoní és el fet de que la Sra. Anna Lazzarino del Grosso, catedràtica de la universitat de Gènova, estigui especialment interessada en la teoria que defensa i, de forma especial, amb la seva referència al naixement de l’almirall a Terra Rubra. En aquella època l’illa de Cerdenya estava considerada una part de la regió de Liguria, essent la seva capital Gènova.

Vallhonrat defensa també que Tarragona deuria reconèixer la importància del sevillà – de pare mallorquí- Bartolomé de Las Casas, ja que, gràcies als seus escrits en la “Historia de Las Indias” ha mantingut viva la memòria del tarragoní Miquel Ballester.

LA TRAMA DE L’ALMIRALL A TARRAGONA

La doctora Isabel Companys consulta les actes municipals del segle XV on apareixen els cognoms Colom i Ballester. Foto: Lluís Milián

Isabel Companys : “Hi deu haver un rastre per seguir”.

Quan el director de l’Arxiu Històric de Tarragona, Ricard Ibarra, va sol·licitar a Isabel Companys, doctora i tècnica del centre

de la Rambla Vella, que revisés els arxius del segle XV per a documentar les jornades d’estudi “Tarragona a l’època de Cristòfor Colom” celebrades el passat mes de novembre, poc se imaginava la repercussió que tindria el seu treball. “No vaig recercar les figures de Colom ni la de Ballester, però ben aviat vaig poder observar com aquests llinatges sortien amb freqüència i que, en el segle XV, tenien una gran importància a la ciutat.”

Al demanar-se per part d’alguns conferencians la col·laboració de l’Arxiu, “vàrem decidir fer una panoràmica general de la Tarragona del segle XV. El pas següent fou buidar les fonts antigues de l’ajuntament dipositades a l’Arxiu d’ençà la seva creació l’any 1944 i als fons notariais de l’època.”

LA DARRERA PARAULA

De la vida de Colom i Ballester no s’ha escrit, ni molt menys la darrera paraula. La doctora Companys considera que “si el mariner Ballester era de Tarragona, deu haver-hi algun rastre per seguir”. És probable que aquest es trobi entre els documents que conserva el propi arxiu.

L’únic que sabem de manera certa és que a Tarragona aquest cognom era important i que Fray Bartolomé de las Casas, el gran cronista del descobriment d’Amèrica, va escriure que el millor amic de Cristòfor Colom era tarragoní.

En opinió de Companys, “cada cop hi han més pistes per a declarar la possible catalanitat de Colom davant a la teoria genovesa”. Va recordar que una ponència de les jornades, elaborada per la doctora Montserrat Sanmartí, indicava que en els textos escrits en castellà, l’almirall hi introduïa catalanismes. Sanmartí va dir que en la seva escriptura “ hi perviuen característiques de la gòtica cursiva, amb altres elements de la escriptura humanística catalana.”

ELS LLINATGES COLOM I BALLESTER A TARRAGONA

En la documentació conservada a l'Arxiu Històric de Tarragona hi han moltes referències als llinatges Colom i Ballester. El llinatge Colom fou un dels més principals de Tarragona fins el segle XIX. Donem a continuació una breu relació datada en el període d'influència de Cristòfor Colom:

Pere Colom: (Documentat l'any 1331) Fou homenatjat per la Universitat de Vila-seca.

Nicolau Colom (1403): Candidat a Mostassaf, càrrec d'importància, ja que era la persona responsable de controlar pesos i mesures.

Joan Colom (1467): Figura com a propietari d'una casa al costat del Castell del Patriarca.

Gabriel Colom (1483): Va rebre l'encàrrec de l'arquebisbe Pere d'Urrea de fer un nou breviari per a la diòcesi tarragonesa.

Andreu Colom (1495): Consta com a testimoni. Amb la seva muller Blanca i amb una vídua de nom Francina Colom, fou encausat per la Inquisició l'any 1489 per ser, presumptament judaïtzant.

Anton Colom (1540): Fou regidor municipal.

Guillem i Francesc Colom (Segle XV)

Bartomeu Ballester (1427): Prevere beneficiat de la Seu.

Pere Ballester (1469): Fou regidor municipal.

Tomàs Ballester: referenciat a finals del segle XV.

Esperança Ballester (1507) : Filla de Tecla Besora. Sol·licita un permís per vendre pà.

MIQUEL BALLESTER: BRAÇ DRET DE COLOM

Miquel Ballester fou un mariner i comerciant tarragoní que gran part de la seva dilatada vida va estar lligada a la de Cristòfor Colom,

a qui va acompanyar en el seu segon viatge al Nou Món, l'any 1493. Ballester, home de confiança de l'almirall, amb qui va compartir vaixell en moltes singladures pel Mediterrani, fou el primer battle de la ciutat antillana de Bonaò, situada en el centre de l'illa de l'Hispaniola, en la actualitat República Dominicana i Haití, que fou un dels primers territoris descoberts.

Ballester, persona que fou anomenada com a tutor del seu fill Diego, ha escrit el seu nom en els llibres de la història per haver estat l'introduïdor de la canya de sucre a Amèrica, tal i com va deixar escrit Gonzalo Fernández de Oviedo en la seva *Historia General y Natural de las Indias*.

El mariner de Tarragona va jugar un paper fonamental en la vida de l'almirall, molt abans de que arribés a aconseguir notorietat. Fou en el segon viatge de Colom quan Ballester va coincidir en una mateixa nau amb el Pare Casaus –De Las Casas– nascut a Sevilla. Era una costum de l'època que els emigrants que embarcaven a les Índies castellanitzessin el seu cognom. La trobada amb De Las Casas fou determinant per poder conèixer el passat tarragoní de Ballester. A la "*Historia de Las Indias*" va escriure: "Miguel Ballester, catalan, natural de Tarragona, vieja y venerable persona...era hombre virtuoso y honrado. Le conocí mucho."

Durant molts anys, les gestes en el Nou Món descrites per Bartolomé de Las Casas varen quedar ocultes i, amb elles, molts episodis dels primers temps del descobriment. El frare va escriure "*Historia de Las Indias*" entre 1537 i 1549. En el seu testament va demanar que el manuscrit que recollia centenars de circumstàncies passades a Amèrica no fos publicat "hasta cuarenta años después de mi muerte". Per estranys interessos polítics, el llibre no va veure la llum fins passats més de tres segles, l'any 1885, malgrat la importància històrica del seu contingut.

LA CANYA DE SUCRE

Els germans Cristòfor i Bartomeu Colom, en companyia amb Miquel Ballester, varen navegar per les colònies portugueses anys

abans del descobriment. A la Guinea coneixeren una sèrie de plantes tropicals que oferien totes les garanties per a ser cultivades a La Hispaniola, on el clima era similar al país africà.

Ballester va rebre diverses finques a La Hispaniola pel suport decidit a la causa de Colom. Propietari de terres, el tarragoní es va convertir en la primera persona que va plantar i va treure profit de la canya de sucre.

DIVERSOS CARRERS AMB EL COGNOM COLOM

A la Edat Mitjana hi va haver al menys dos carrers de Tarragona que duien el cognom Colom. Un document del 1472 fa referència al carrer de Montserrat Colom. El més documentat és, però, el carrer de Ramon Colom, dedicat a un mossèn, que corresponia a un tram de l'actual Misser Sitges. Ramon Colom era propietari de diverses cases de l'entorn del carrer Madiona, segons també surt en el registre dels Congregants de la Sang de 1615. Uns anys abans va residir a Tarragona un altre Ramon Colom, del que sabem que l'any 1428 era propietari d'una casa en el Puig d'en Pallars.

Articles

CONSTANÇA COLOM I MONROS, MONJA DE PEDRALBES

Per Amadeu Buch i Gras

Malgrat els anys que fa que hem intentat completar l'arbre genealògic de la família Colom de Cardona/Barcelona, hem de reconèixer que encara hi ha llacunes importants que només de tant en tant les podem anar cobrint amb noves dades precises gràcies a la troballa d'algun document nou. Un dels cinc germans Colom i Bertran, en Lluís Colom, ens és encara molt poc conegut, ja que fins a dia d'avui no disposem ni del seu testament ni dels seus capítols matrimonials.

Menys coneguda encara ens és la biografia de la primera esposa de Lluís Colom que, segons Enric Mitjana de las Doblas i Cristian Cortès, fou Violant de Monrós o Montrós. El senyor Enric Mitjana de Las Doblas diu en el seu mecanoscrit el següent respecte a la família Monrós:

“**Joan de Monros (I)**, natural de Calaf, fou un dels prohoms de Barcelona l'any 1.388, essent pare d'un altre **Joan de Monros (II)**, jutge de la Llotja de Mar l'any 1439, que tenia la seva casa en el carrer del Correu Vell de Barcelona. Els fills de Joan de Monros (II) foren :

Francesc de Monros, que fou veguer de Tàrraga l'any 1430 i que, formant part dels exèrcits catalans, fou fet presoner l'any 1464 pel Capità Armendàriz en la campanya de Cervera. El seu fill Lluís de Monrós també caigué presoner l'any 1462 a mans del rei Joan II, però tots dos, pare i fill, pagaren el seu rescot. Lluís de Monros casà probablement amb Elionor de Montsuar, filla de Gerard de Monsuar, senyor de Torregrossa i de Simona d'Arinyo, senyora de Favara, que era filla de Francesc d'Arinyo, senyor de Favara, cosí-germà del secretari Gaspar d'Arinyo, i que l'any 1432 sortí a percaçar amb la seva galera a una nau provençal denominada “La Cigonya”, que hostilitzava les costes catalanes.

Pere de Monrós, que fou administrador de les obres del nou moll de Barcelona l'any 1439 i l'any 1449. Aquest Pere de Monrós fou nomenat prohom de Barcelona i sembla que fou el pare de Joan de Monrós, apoderat i administrador general del Duc de Cardona l'any 1492 i que posseïa la casa del carrer del Correu Vell.

Violant de Monrós, que fou casada amb el capità Lluís Colom, abans esmentat, pares de Pere Colom o Tolom.

Elionor de Monrós, de qui no coneixem cap detall de la seva vida.

És a dir, que Pere Colom era cosí-germà de Lluís de Monrós, casat amb Elionor de Montsuar i Arinyo. La néta de Francesc d'Arinyo, senyor de Favara, fou el cosí-

germà del secretari Gaspar d'Arinyo, primer senyor d'Osera, en la qual vila el prevere Leandre Coscó estigué a l'església. De manera que els Arinyo i els Montsuar, que eren parents dels Monrós, també ho eren per aliances amb els Colom (o Tolom com diu Zurita en el seus Anales de Aragón)".

En el mecanoscrit d'Enric Mitjana de Las Doblas, tot parlant de la biografia de Lluís Colom i Bertran, el seu autor ens complementa només de que el matrimoni entre Lluís Colom i Violant de Montrós fou realitat poc després de l'any 1440. Enric Mitjana ens parla d'aquest suposat fill de la parella, Pere Colom tot dient-nos: "Pere Colom o Tolom, deu ser aquell que va servir l'any 1476 en l'escuadra vizcaïna de Ladrón de Guevara, o més ben dit, a les ordres del seu tinent Gracián de Agramonte (navarrès), que havia estat a les guerres de Catalunya, portant com a comissari general a Pedro Tolón (sic), aragonès (Zurita), o sigui, súbdit de la Corona d'Aragó, i que era molt coneixedor de les coses de guerra i del mar segons el ja esmentat Zurita.

Aquest deu ser el fill de Lluís Colom i Violant de Montrós, ja que aquesta família tingué molta relació amb altres famílies genuïnament aragoneses, entre d'altres la família Arinyo. Aquest Pedro Colom és el que l'any 1507 es denominat com a cosí de Jaume Colom i Alòs i que l'any 1508 era tutor de les filles de Rafel Romeu, etc."

Al nostre entendre aquest Pere Colom, cosí-germà de Jaume Colom i Alòs era fill de Lluís Colom i de la seva segona dona, Elionor Serra i Tàrrega. Per tant, de tota la documentació coneguda fins ara només podem afirmar de manera segura que del matrimoni de Lluís Colom i de Violant de Montrós tan sols va néixer una filla, Constança Colom i que fou monja de Pedralbes per la documentació que donem a continuació i que ens ha estat gentilment facilitada per la Sra. Anna Castellano, directora de la fundació i museu del monestir de Pedralbes:

27 de Febrer del 1453 (Notari Honorat Saconamina, M-24; 34r.):

En la casa del Torn del Monestir de Santa Maria de Pedralbes, Violant de Centelles,

abadessa del dit monestir, juntament amb el convent del dit monestir, d'una banda, i **Lluís Colom**, ciutadà de Barcelona, de l'altra, es comprometen amb **Francesc Colom**, canonge de l'església de Barcelona, i amb Jaume de Quer, mercader, ciutadà de Barcelona, com a àrbitres en el litigi que els enfrontava, a acatar la sentència dictada de 500 florins d'or d'Aragó.

Dilluns, 21 de juliol del 1455 (Notari Honorat Saconamina 1452-1459; M-24; 79r):

Antoni Serra, prevere beneficiat en l'església del monestir de Santa Maria de Pedralbes, d'una banda i **Lluís Colom**, ciutadà de Barcelona, de l'altra, es comprometen amb Francesc Pallarès, i amb Jaume Quer, mercader, ambdós ciutadans de Barcelona, com a àrbitres en el litigi que els enfrontava sobre la herència de **Violant, morta intestada, muller del dit Lluís i mare de Constança Coloma**, monja del dit monestir, a acatar la sentència dictada de 500 lliures.

Dimecres, 5 de novembre del 1455 (Notari Honorat Saconamina; M-24; 87 r.)

Lluís Colom, ciutadà de Barcelona, **vidu de Violant**, ambdós **pares de Constança Coloma**, monja del monestir de Santa Maria de Pedralbes, davant de la sentència dictada pels àrbitres Francesc Pallarès i Jaume de Quer, mercader, ciutadans de Barcelona, sobre el litigi que enfrontava al dit Lluís d'una banda, i a Antoni Serra, prevere i procurador del dit monestir, de l'altra, que el condemna a pagar 11.000 sous, promet a Violant de Centelles, abadessa del dit monestir, que tal i com havien acordat farà efectiu el pagament després de morir.

Dimecres, 5 de novembre del 1455 (Not. Honorat Saconamina 1452-1459; M-24; 90 r.):

Lluís Colom, ciutadà de Barcelona, **vidu de Violant**, ambdós **pares de Constança Coloma**, monja del monestir de Santa Maria de Pedralbes, dóna i assigna a Violant de Centelles, abadessa del dit monestir la quantitat de 10 lliures d'un violari durant tota la vida de la dita Constança.

Dilluns, 26 de juny del 1458 (Notari Honorat Saconamina 1452-1459; M-24; 158r) :

Antoni Serra, prevere beneficiat en l'església del monestir de Santa Maria de Pedralbes, procurador i ecònom del dit monestir, d'una banda, i **Lluís Colom**, ciutadà de Barcelona, de l'altra, es comprometen amb **Joan Boscà** i Pere Rovira, mercaders, ciutadans de Barcelona, com a àrbitres en el litigi que els enfrontava a acatar la pena dictada de 100 lliures (incomplet).

Dissabte, 28 de juliol del 1459 (Notari Honorat Saconamina 1452-1459; M-24; 182v.) :

Francesc Colom, canonge i ardiaca del Vallès en l'església de Barcelona, procurador de **Lluís Colom**, ciutadà de Barcelona, lliura la possessió a Antoni Serra, prevere i procurador del monestir de Santa Maria de Pedralbes, del lloguer de 10 lliures de dues cases situades en la ciutat de Barcelona, en el carrer de les Agulles, que el dit Lluís havia donat i assignat a Violant de Centelles, abadessa del dit monestir en concepte d'un violari, durant la vida de la seva filla **Constança Coloma**, monja del dit monestir.

Dilluns, 9 de maig del 1465 (Notari Honorat Saconamina 1459-1466;M-26: 173v.):

Gabriel Folc, prevere beneficiat en la Seu de Barcelona, procurador i ecònom de Violant de Centelles, abadessa del monestir de Santa Maria de Pedralbes, i del seu convent, nomena com a procurador a Francesc Cassa, prevere del dit monestir, perquè s'encarregui d'exigir, per **Constança Coloma**, monja del dit monestir, la quantitat de 10 lliures, que **el seu pare Lluís Colom, cavaller**, domiciliat en la ciutat de Barcelona, li va assignar sobre el lloguer de dues cases, situades en la ciutat de Barcelona, en el carrer de Les Agulles, situat prop del portal de Santa Maria del Mar, de la dita ciutat.

Dimecres, 21 de març del 1515 (Francesc Guerau Fogassot 1515-1518; M-40; 11r.):

Violant de Montcada, abadessa del monestir de Santa Maria de Pedralbes, lliura la possessió corporal a Miquel Sayes, droguer, ciutadà de Barcelona, d'unes cases comprades en encant públic, situades en la ciutat de Barcelona, al costat de l'església de Santa Maria del Mar, sota domini de la

pabordia del mes de gener de la Canònica de Barcelona, obligades en un censal mort, que pertanyien a **Lluís Colom**, ciutadà de Barcelona, que mentre vivia, les posseïa la dita **Violant**.

No cal dir que en molts documents en què surten relacionades totes les monges que hi ha a la comunitat de clarisses de Santa Maria de Pedralbes hi surt també Constança Colom, des de l'any 1455 fins l'any 1490. A tall de mostra donem a continuació dos documents en els que surt la nostra Constança Colom en situacions ben peculiars:

Dilluns, 14 de març del 1464 (Notari Honorat Saconamina 1459-1466; M-26; 150 v.)

Violant de Centelles, abadessa, en el cor del dit monestir, fa saber a Violant de Pallars, vicària i tresorera, Sibila de Pallars, tresorera, Damiata Relada, Beatriu de Santa Pau, Margarida Dorrius, Angelina Sesavasses, Isabel de Vilalba, Aldonça Terrena, Eufrasina Bruguera, Elfa Torrelles, Violant Borra, Elionor Devesa, Clara Sacort, Carme Marcha, **Constança Coloma**, Agnès Carreres, Caterina Lull, Violant Civera, Isabel Mir, Elionor Seriana, Elfa Ramis, Joana Olivera, Eufrasina Junyent, Caterina Morathona, Clara Lanina, monges del monestir de Santa Maria, **que els preveres beneficiats que resideixen i dormen en el dit monestir, ho han de fer segons les ordinacions fetes per la Reina en la fundació del dit monestir. En cas de no complir-se seran reduïdes les seves racions de pa, vi i companatge**. Les monges ratifiquen la proposta de l'abadessa.

Divendres, 15 de desembre del 1469 (Notari Joan Mateu 1469-1479;M-30;2r) :

Violant de Centelles, abadessa del dit monestir de Santa Maria de Pedralbes, territori de Barcelona, Isabel Madrenchs, Eufrasina Bruguera, Elionor Vila, Beatriu Vilalba, Caterina Marca, Margarida Vila, Eulàlia Llop, Joana Olivera, Elionor Sarriana, Elfa Torrelles, Elionor Devesa, Angelina Sesavasses, Isabel Mir, Damiata de Relato, **Constança Coloma**, Violant Montcada, Caterina Moratona, Violant Civera, Margarida Dorrius, Isabel Vilalba,

Violant Borrás, Isabel Batlle, **congregades en la casa vulgarment dita de la vescomtessa**, situada davant l'església de Santa Anna de Barcelona, Isabel Marola, Constança Alda, Joana Torrent, Clara Lacima, Caterina Certales, monges del dit monestir, assignen la vacant deixada pel difunt Joan Martí d'Amellera, prevere en l'església de Sant Feliu de Vacarisses, diòcesi de Vic, al també prevere Bartomeu Plegamans. Al final de la guerra civil catalana la comunitat de clarises de Santa Maria de Pedralbes es va refugiar dins de les muralles de Barcelona en aquesta citada casa de la vescomtessa davant l'església de Santa Anna. Uns altres documents interessants relatius a la família Colom són els dos que donem a continuació pels que ens assabentem de que Guillem Colom i Bertran era mort abans del 7 de juliol del 1479 i que, per tant, va viure uns 70 anys.

Dimecres, 7 de juliol del 1479 (Notari Joan Mateu 1479-1478; M-31; 1r) :

Pere Mongosa, guardià del monestir de Sant Francesc, construït en el monestir de Santa Maria de Pedralbes, territori de Barcelona, **Pere Ballester**, Nicolau Soler, Antoni Gibert, monjos del dit monestir, Berenguer Vila, Berenguer de Plegamans, Joan Lambert i Tomás Soldevila, preveres beneficiats en l'església del Monestir de Santa Maria de Pedralbes, nomenen com a procurador a Berenguer Blanc, prevere beneficiat en la dita església i a Bartomeu Gasull, monjos del dit monestir, perquè s'encarreguin d'exigir a **Guillem Colom, cavaller** domiciliat a Barcelona, **hereu universal de Guillem Colom**, ciutadà de la dita ciutat, un censal mort de 30 sous de pensió i 30 lliures de preu, pels aniversaris de la dita església.

Dimarts, 25 d'abril del 1480 (Notari Joan Mateu 1479-1482; M-31; 26v.) :

Pere Molgosa, confessor, Antoni Gibert, Pere Ballester, monjos de la casa de Sant Francesc, construïda en el monestir de Santa Maria de Pedralbes, territori de Barcelona, nomenen com a procurador a Berenguer Blanc, prevere beneficiat en l'església del dit monestir, Bartomeu Gasull, monjo de la dita casa, perquè s'encarreguin de les 33 ll. 3 s. 1 d., que **Guillem Colom, cavaller**, domiciliat a Barcelona devia als aniversaris de la dita església.

LES FAMÍLIES COLOM I CABOT DE SANT BOI DE LLOBREGAT Per Joan Llorens Samsó

El nostre Centre d'Estudis Colombins va participar molt activament en la campanya de recollida de mostres de saliva de nombrosos homes que duen COLOM com a primer cognom en tots els territoris dels Països Catalans en col·laboració amb la Facultat de Medicina de la Universitat de Granada. No podem deixar fora del nostre camp d'actuació el Rosselló i, per tant, varem contactar amb diversos homes de nacionalitat francesa que porten COLOM com a cognom. Aquest afer ens va dur fins al poble de Baixàs, molt aprop de Perpinyà, on hi viu el Sr. Laurent Colom, que es va declarar nascut a Sant Boi del Llobregat a principis dels anys quaranta i emigrat amb la seva família cap al Rosselló l'any 1958. Aquest fet ens va fer recordar que, en les nostres recerques en els arxius històrics de protocols i altres arxius eclesiàstics ja havíem trobat diversos membres d'una família Colom afincada a Sant Boi del Llobregat durant els segles XIV, XV i XVI.

Amb motiu d'aquesta campanya de recollida de mostres de saliva per tal de fer una anàlisi comparativa entre els ADN dels homes COLOM contemporanis i el mapa genètic de Cristòfor Colom, els medis de comunicació de casa nostra, premsa ràdio i televisió, van mostrar un interès especial en aquest tema i ens van convidar a participar en diaris informatius o tertúlies radiofòniques. El dia 23 de gener del 2006 vàrem participar en el programa "De 4 a 7" de Xavier Grasset a Catalunya Ràdio. Com a conseqüència d'aquesta emissió, un oient va trucar al programa per assabentar-nos de que al poble de Sant Boi del Llobregat hi havia una família Colom a la baixa edat mitja, que havia estat estudiada pel Sr. Jaume Codina i Vilà del Prat de Llobregat. Aquests dos fets ens van animar a aprofundir una mica més en aquesta família de Sant Boi i a entrar en contacte amb l'historiador Sr. Jaume Codina, qui fou venerable institució de tot el Baix Llobregat i escriptor prolífic de nombroses monografies de la història d'aquesta comarca. El dijous, dia 2 de febrer, el Sr. Codina va tenir l'amabilitat d'acollir-nos a

la seva casa del Prat del Llobregat, on vàrem gaudir d'una agradabilíssima tertúlia conjuntament amb un amic seu.

Entre els nombrosos llibres publicats pel Sr. Codina hem de destacar els següents:

“Contractes de matrimonis al Delta del Llobregat (Segles XIV al XIX)” ; Fund. Noguera. Barcelona 1997.

“Les famílies santboianes (Segles XIV-XIX)” ; Ed. Columna, Assaig. Abril 2000.

“Testaments de Sant Boi; Els segles XIV/XV.” Viena, Assaig – Barcelona 2001.

“La vida i la mort al delta del Llobregat” Viena, Assaig – Barcelona 2002.

Després de les dades exposades en aquests treballs, vàrem coincidir amb el Sr. Jaume Codina en classificar aquesta família Colom com una de les columnes familiars que conformen el primer nucli social de Sant Boi del Llobregat i que ha tingut una presència constant al llarg de la seva història. Hem escollit una relació dels contractes de matrimoni en que surten membres d'aquesta família Colom per donar constància absoluta d'aquesta presència continuada en aquesta vila.

1375– Bernat Colom i Antiga Fons
1380– Arnau Català i Maria Colom
1425– Antoni Colom i Dolça Cogullada
1431– Joana Colom i Romeu Martorell
1450– Salvador Colom i Eulàlia Beuloví
1470– Pau Colom i Angelina Bosch
1483– Jaume Colom i Isabel Magraner
1483– Coloma Colom i Jaume Vendrell
1485– Angelina Colom i Anton Bages.
1495– Eulàlia Colom i Jaume Bages.
1495– Eulàlia Colom i Francesc Riba
1506– Salvador Colom i Elionor Ricard.
1513– Antoni Colom i Isabel Espinàs
1535– Margarida Colom i Bernat Oliver
1555– Salvador Colom i Elionor Palaudàries
1559– Elionor Colom i Esteve Llorenç.
1566– Montserrat Colom i Eulàlia Gelabert.
1594– Antiga Colom i Jaume Puig.
Etc.

Una branca d'aquests Colom de Sant Boi varen passar per aquesta època a l'Hospitalet de Llobregat, podent ser l'origen, de Can Colom, masia encara existent.

Hem revisat el nostre arxiu particular on hi hem trobat les referències següents tretes de l'Arxiu Històric de Protocols Notarials de Barcelona:

Bernat Colom (10 de novembre 1500)
Notari Balaguer Galceran : Quinquagesimo Primo Manualis Contractum (4 setembre 1500 a 7 d'abril 1528)

Jaume Colom: agricultor (27 de novembre 1505). Notari Lluís Carles Mir (1491-1529)
Decimo Septimo Manualis Contractum Comunium (22 juliol 1505 a 6 de març 1506)

Bernat Colom: bracerig (13 novembre 1506) Notari Joan Benet : Decimum Manualis (28 juliol 1506 a 7 de gener 1507)

Jaume Colom: (24 de desembre de 1506).
Mateix manual anterior.

Galceran i Jaume Colom (pare i fill):
Notari Joan Geroni Canyelles: Borrador de Manual (30 desembre 1507 a 10 de juny 1546)

Totes aquestes persones consten com a habitants de “Sant Baudilio de Lupricato” en les dates exposades. Volem fer notar que en aquesta mateixa època també vàrem trobar les següents referències de membres d'una família Cabot resident també a Sant Boi de Llobregat:

Antoni Cabot: (26 de novembre de 1506);
Notari Joan Benet : Decimum Manualis (28 juliol 1506 – 7 gener 1507).

Antoni Cabot: Pagès (16 abril de 1512);
Notari Antoni Anglès: Quintum Manualis (20 desembre 1510 – 19 Maig 1512).

Dades que es complementen amb les informacions següents de les tonsures del registre d'ordenacions de l'Arxiu Diocesà de Barcelona del 1409 al 1437:

Bartolomeus Cabot, fill de **Johannys Cabot** de Sant Baudilio de Lupricato (23 de setembre del 1419); Pàg.132.

Raymundo Cabot, fill de **Johannys Cabot** de Sant Baudilio de Lupricato (12 de març del 1435). Pàg. 277.

No volem fer amb aquestes dades cap joc malabar ni insinuar hipòtesis sense fonament. Simplement volem donar constància de la presència d'aquestes dues famílies, els Colom i els Cabot, a Sant Boi de Llobregat durant tot el segle XV, per si cap soci del Centre d'Estudis Colombins volgués aprofundir en el seu estudi. Sincerament, no hi veiem cap relació de parentiu ni amb Cristòfor Colom ni amb Giovanni Caboto.

LUIS ULLOA I ELS TESTAMENTS DE COLOM

Per Francesc Albardaner i Llorens

Luis Ulloa i Cisneros, l'historiador peruà que va enunciar la teoria de la possible catalanitat de Cristòfor Colom, fou un home que no va deixar d'investigar cap aspecte relatiu a Colom i, fins i tot, va ser molt destacat en l'estudi de fets històrics molt poc tinguts en compte per altres historiadors com foren els plets colombins per aconseguir la herència de la família Colón. Un punt essencial en tot procediment judicial destinat a esbrinar quina persona esdevindrà l'hereva dels drets, títols i de la fortuna familiar són els testaments, i com l'iniciador de la nissaga Colón, a efectes de drets i títols fou l'almirall Cristòfor Colom, el pal de paller de tots aquests processos judicials havia de ser forçosament el testament de Colom.

Però, com passa sempre amb els documents importants de Colom, el testament que tothom considerava vàlid seguint les paraules del propi almirall, el redactat l'any 1502, aquest havia desaparegut dels diversos arxius dels diferents membres de la família o bé no es va voler treure a la llum pública, ni presentar al judici. No hi ha cap dubte que el testament de Colom de l'any 1502 aclaria, no solament el sistema de prevalència en la herència de la família, si no que també deuria detallar diversos aspectes i propietats de Cristòfor Colom que els hereus no varen

considerar convenient d'exposar públicament.

Aquesta situació inversemblant va produir tot un seguit de situacions anormals en aquests processos, que encara es varen embolicar més amb la presència de dos pretendents genovesos: Bernardo Colombo de Cogoleto i Baldassare Colombo de Cuccaro, però resident a Gènova. Tota aquesta disbauxa processal en que es va convertir aquest judici, de llarguíssima durada, va donar peu a l'aparició d'altres suposats testaments, que han enrarit, fins el dia d'avui, el coneixement d'aspectes fonamentals de la vida del descobridor del Nou Món. Repassarem un per un aquests diferents testaments, suposadament atribuïts a Cristòfor Colom, en base al que va exposar Luis Ulloa.

EL TESTAMENT DE 1502

Quan es van iniciar els "Pleitos del Mayorazgo", al darrer terç del segle XVI, l'únic document de que disposava el tribunal era la ratificació del testament i el codicil enregistrats oficialment amb data de 19 de maig del 1506, un dia abans de la mort de Colom. De tota manera, la part corresponent a la ratificació la havia escrit Colom el dia 25 d'agost de l'any 1505 i va ser aquest escrit el que va lliurar Colom a l'escribà Pedro de Ennovedo, tal i com es fa constar en aquest darrer document colombí.

Aquesta ratificació diu així en el seu començament: "Cuando partí d'Espania el **año de quinientos e dos yo fize una ordenança e mayorazgo de mis bienes,.....**". Queda clar, doncs, que el testament de Colom amb tots els seus "ets" i "uts" va ser el de l'any 1502. Però d'aquest testament mai ningú en va saber res més, amb l'excepció de la gran notícia que va publicar Luis Ulloa en un article escrit a Paris el dia 11 de febrer de l'any 1932 i que fou publicat pel diari "La Publicitat" el dia 19 de febrer del mateix any. Ulloa ens donava la notícia de que havia fet una troballa molt important, al seu criteri, i que consistia en haver trobat una clàusula del perdut testament de Colom de l'any 1502. En el títol de l'esmentat article

ja ens assabenta que el descobridor declara en aquesta clàusula que el seu cognom autèntic és “**Colom**”.

Volem copiar a continuació tres paràgrafs del dit article pel seu interès en el tema dels testaments de Colom:

“Procedent del desaparegut i autèntic testament de l’any 1502, i empeltada en el fals de l’any 1497, ella és també perfectament autèntica. Però el més transcendental és que he pogut comprovar que allí, el descobridor, en especificar el seu “veritable llinatge” el denomina “**els de Colom**”, amb m, no els de Colon, amb n, segons s’imprimí al memorial dintre la idiosincràsia prosòdica castellana. Aquest fet és, com es veu, terminant i decisiu, i se’m permetrà, puix que m’assisteix raó i dret per a això, que el consideri com el de més alt valor de tots els que fins ara s’han fet públics respecte a la pàtria del gran almirall de les Índies.

La manera com es trobà aquella clàusula a l’any 1586 no puc, per llarga, referir-la aquí, ni cal. Només diré que ella provenia, des de 1573, de mans de Don Rodrigo de Castro, després arquebisbe de Sevilla, i que aquest digué que l’havia obtinguda de cartes del rei. Es tractava, per consegüent, d’un veritable secret d’Estat en què intervingué el propi monarca.

Un dels litigants del Plet del “Mayorazgo”, entenc que don Baltasar Colombo, en el va propòsit de prestar autenticitat al fals testament de l’any 1497, féu publicar aquest paper, juntament amb altres documents, en aquella mateixa època. En la publicació, tant en la esmentada clàusula inserida de manera tan singular en el pseudo testament com en tots els altres textos, el cognom del gran almirall és escrit, sense excepció d’un sol cop, sempre **Colom**. Valuosíssim és, en conseqüència, aquest imprès dels quals només existeix un exemplar únic que espero poder editar en facsímil el més aviat possible.”

Nosaltres no tenim cap coneixement de que Luis Ulloa hagi publicat en facsímil aquesta edició feta per don Baltasar Colombo del testament de Colom abans de la seva mort

l’any 1936, ni tampoc tenim cap referència de l’arxiu o biblioteca on Luis Ulloa va poder trobar aquesta clàusula original del testament de Colom de l’any 1502. Per altres escrits d’Ulloa podem intuir de que hi han dos o tres arxius candidats a ser el lloc on pugui estar dipositada aquesta clàusula: la Biblioteca Nacional de París, el Archivo Histórico Nacional o bé la Academia de la Historia de Madrid. Un altre lloc on podria estar arxivat el facsímil d’aquest document és a Lima, entre els documents que va cedir el fill de Luís Ulloa al Ministerio de Relaciones Exteriores del Perú, entre els quals hi ha molta documentació que va heretar del seu pare.

Del que portem dit fins ara se’n desprèn en primer lloc, que Luis Ulloa considerava absolutament fals el testament atribuït a Colom de l’any 1498; en segon lloc, que el testament autèntic de l’any 1502 ens és completament desconegut, excepte, potser aquesta clàusula recuperada i, finalment, que el motiu principal de la desaparició volguda i intencionada del testament del 1502 era que el seu contingut era ben explícit sobre l’origen i circumstàncies de la vida de Colom, fet que el feia perillós tant pels seus descendents com per a la corona. Caldria doncs, fer un repàs i treure diverses conclusions sobre els diferents testaments coneguts de Colom.

EL TESTAMENT I CODICIL DE 1505/1506

L’únic document testamentari colombí del que sembla que hi ha una completa unanimitat sobre la seva autenticitat és el denominat “Ratificació del testament i codicil de Cristòfor Colom”. Aquest document es troba dipositat a l’Archivo General de Indias de Sevilla i té la referència “*Patronato, 295, N.61*”. Actualment es pot consultar per Internet a través de la web PARES (<http://pares.mcu.es>) i es pot llegir en perfectes condicions. Aquest document té només cinc pàgines, tres dedicades a la ratificació del testament de 1502 i dos pàgines destinades al codicil. La primera part va signada i rubricada per “Pedro de Ennovedo, escrivano” i la darrera per Pedro de Azcoitia. Aquesta ratificació del

testament porta diverses anotacions marginals, paraules subratllades i altres signes d'atenció, que delaten ben clarament la seva autenticitat.

De la lectura d'aquest testament es dedueix que Colom, malalt i postrat en el seu llit un dia abans de la seva mort, va fer cridar a l'escribà Ennoxedo (Inojedo, per alguns) i li va lliurar un escrit autògraf seu, que havia redactat el dia 25 d'agost del 1505, en el que ratificava el contingut de la seva "Institución del Mayorazgo" o testament de l'any 1502. A continuació d'aquesta ratificació hi va afegir el codicil suara esmentat. En el escrit de 25 d'agost del 1505 Colom torna a parlar de l'ordre de preferència de les persones que han de heretar els seus bens però utilitzant expressions com: "el pariente más llegado a mi linia " o bé "...la muger más allegada a mi linia" , sense, però definir quina era la seva "*linia*" o llinatge.

Aquest document fou el que el tribunal del "Pleito del Mayorazgo" va acceptar i va aplicar, sense definir-se de manera explícita sobre si el llinatge de Colom era amb "m" o bé amb "n" final. Tot i que de manera implícita, al no tenir en compte la possibilitat que el llinatge autèntic pogués ser el de Colom, va deixar de banda a qualsevol pretendent Colom que hagués pogut reclamar la herència.

El fet de que entre els testimonis del document de 1506 no n'hi hagués cap de català i si en canvi Bartholomé de Fiesco i Andrea Colombo, suposadament genovesos, ha fet que el Sr. Peter Dickson, estudiós colombí dels Estats Units, hagi tornat a carregar en contra de la teoria catalana en un seu escrit del passat mes d'octubre, com si els testimonis que apareixen en els documents notariais tinguin moltes vegades res a veure ni amb l'atorgant ni amb el notari. La transcripció acurada i quasi completa d'aquesta ratificació i codicil es pot trobar com a document CI del llibre de Consuelo Varela "Cristóbal Colón. Textos y documentos completos".

EL TESTAMENT DE 1498

Durant el famós plet per la herència de la família Colom, després de la mort de Don

Luís Colón l'any 1572, va aparèixer per primera vegada un suposat testament de Colom que no corresponia al que era d'esperar de l'any 1502, sinó a un altra "Institución del Mayorazgo" desconeguda per tothom. Aquest document va aparèixer per primera vegada l'any 1578 de mans de Juan de Verástegui, secretari de Don Luís Colón a requeriment del tribunal, segons ens explica Luís Ulloa en el seu article pel diari La Prensa de Buenos Aires del 4 de Gener de l'any 1931. Encara que ens sembli mentida, aquest document va ser cedit en préstec dues vegades a diferents pledejants amb la qual cosa hi va haver moltes possibilitats d'haver estat adulterat per Luisa Carvajal i Luís Buzón el primer cop i per l'almirall d'Aragó el segon cop.

Aquest testament vol ser l'únic document emanat pel descobridor on Cristòfor Colom es declara de manera clara i rotunda genovès en els següents punts:

"..... memoria de los servicios que a Sus Alteças he hecho, que **siendo yo nacido en Génoba** les bine a servir aquí en Castilla, y les descubrí el poniente...."

"Item mando al dicho Don Diego mi hijo, o a la persona que heredare el dicho Mayorazgo, que tenga e sostenga siempre **en la ciudad de Génoba** una persona de nuestro linaje, y haga pie e raiz en la dicha ciudad como d'ella, porque podrá aver de la dicha ciudad ayuda e favor en las cosas de menester suyo, **pués de aí salí y en ella nazi.**"

També ens explica Ulloa en els seus articles de La Prensa de Buenos Aires de l'any 1931, que d'aquesta "Institución del Mayorazgo" del 1498, va desaparèixer precisament la clàusula que parlava de quin era el llinatge de Colom, amb les conseqüències que abans hem fet notar.

Per ser pràctics ens hem de preguntar quins documents tenim actualment que parlin d'aquest testament de l'any 1498. En l'Archivo de Indias de Sevilla ens trobem amb dos arxius que tenen les referències següents: **Patronato, 295, N. 101** i **Patronato,8,R.3**. El primer consta de dos apartats numerats com a N. 101(1) i N.

101(2). El primer apartat són 11 pàgines intituladoes “Treslado de Testamento y Mayorazgo del Almirante Don Cristóbal Colón”, que és el text que està transcrit per Consuelo Varela en el seu llibre ja esmentat. El segon apartat consta de vuit pàgines impreses de diferents clàusules tant del testament de 1498 com del testament de 1506. Per la lletra del primer document sembla tractar-se d’una còpia de principis del segle XVII, sense que hi hagi cap signatura de cap notari ni cap referència al protocol notarial original que va servir de base. Per tant, la fe que podem tenir en la veracitat d’aquest document és subjectiva, ja que des d’un punt de vista administratiu no té cap dels requisits que el farien fidedigne.

Però, com hem dit, hi ha un altre expedient en l’Archivo de Indias de Sevilla que també conté una altra còpia d’aquest document i en el que hi consta la “*fundación del mayorazgo*”, el testament atorgat per Colom el 22 de febrer del 1498 i el Codicil de Colom de Valladolid de 19 de Maig del 1506. Tots aquest documents són, però còpies simples del segle XVIII, sense presentar, tampoc, cap referència als protocols notarials originals de cadascun d’ells.

Realment, si tota la teoria sobre l’origen genovès de Colom es basés en aquest document, la seva versemblança quedaria fortament danyada, en primer lloc per no ser documents oficials i incontrovertibles i en segon lloc perquè de la lectura d’aquest testament en resulten fets que demostren que es tracta d’una falsificació feta l’any 1573, com exposem a continuació.

En aquest testament suposadament de l’any 1498, Colom recomana als seus descendents que inverteixin els seus cabals en uns fons d’inversió de la Banca de Sant Giorgio de Gènova, denominats “*luoghi*” o “*logos*”, ja que renten un 6%. Tal i com demostren Manuel da Silva Rosa i Eric J. Steele en el seu llibre “O Mistério Colombo Revelado”, a l’any 1498 els “logos” rentaven únicament un 2,8%, mentre que només l’any 1573 varen rentar un 6%. Aquest error conjuntament amb el fet de que el document encara considera viu al príncep Joan, fill dels Reis Catòlics, en la data en que fou redactat el suposat testament, demostren de manera fefaent la

falsedat d’aquest document. Luís Ulloa va sempre considerar fals aquest testament, posició que ha estat reconfirmada més recentment per les dades de Manuel da Silva Rosa.

Després de saber tots aquests detalls sobre la aparició del testament de l’any 1498, el seu contingut i les aventures que va patir, ens hem de fer forçosament mantes preguntes: Qui va falsificar el testament de 1498? Qui va amagar o va destruir el testament de l’any 1502? Qui guardava els documents de Don Luís Colón, mentre va estar al presidi d’Oran fins a la seva mort?

Si seguim la tradicional via de preguntar-nos a qui beneficiava el testament de l’any 1498 per averiguar qui va ser el seu falsificador, la resposta més versemblant és el Banc de San Giorgio de Gènova, que va actuar amb la col·laboració de l’antic secretari de Don Luís Colón, el ja mencionat Juan de Verástegui i amb la col·laboració de Don Baldassare Colombo. Dins d’aquesta hipòtesi de treball hem de destacar la figura de Baliano de Fornari, intrigant personatge genovès que va viure a Sevilla pels voltants dels anys seixanta del segle XVI i que posteriorment fou senador de la Senyoria de Gènova i Conseller de la República. Baliano de Fornari va estar en contacte estret amb Don Luís Colón i amb el seu secretari, ja que va ser ell qui d’alguna manera va comprar els drets d’edició de la biografia de Colom feta pel seu fill Ferran. Si fou veritat el que va declarar Verástegui durant el plet de que Don Luís Colón li havia deixat en custòdia el testament de Colom abans d’anar pres a Oran, qui ens pot assegurar que Baliano de Fornari no hagués comprat a bon preu el testament original de l’any 1502, per substituir-lo pel suposat testament de 1498, redactat de bell nou l’any 1573?

La Senyoria de Gènova, segons ens innova Luís Ulloa, va manar al seu cònsul Giovanni Batista Doria a Madrid, per carta de novembre de 1587, perquè intentés trobar el testament de Colom als arxius notarials de Sevilla i li recomanaren que es servis dels serveis de l’advocat Escipión Canova per aquest afer. Varen aconseguir els agents secrets dels genovesos una còpia

del testament autèntic de l'any 1502? Varen destruir l'original i varen fer aparèixer el testament de l'any 1498 en el moment oportú en el judici del "Pleito del Mayorazgo"? O foren els propis membres de la família Colón els qui varen destruir el testament original de l'any 1502? Tot això no són més que suposicions que ens poden ajudar a entendre què va passar realment al voltant del plet per la herència de la família Colón. Hi ha, però diversos fets, que apunten a una intervenció força directe de diversos poders fàctics genovesos en aquest entrellat.

En primer lloc el redactat del fals testament de l'any 1498 és una apologia descarada de les bondats i dels bons resultats econòmics que obtindria la família Colom, si invertia els seus diners en el Banc de San Giorgio. Sembla talment un anunci actual de la televisió! També mereix una anàlisi força asèptica tota la correspondència de Colom amb Nicoló Oderigo, amb Giovanni Luigi Fieschi i amb el Banc de San Giorgio, ja que en aquestes cartes Colom sembla voler fer donació d'un 10% de totes les seves rentes al Banc de San Giorgio per tal de desgravar alguns aliments als genovesos. Repassem a continuació algunes frases de les dites cartes:

Carta a la Banca de San Giorgio de Gènova (Sevilla, 2 d'abril del 1502):

"Yo deso a Don Diego, mi fijo, que de la renta toda que se obiese que os auda alí con el **diezmo de toda ella** cada un año para siempre, para en descuento de la renta del trigo y bino y otras bituallas comederas. Si este diezmo fuere algo, reçebildo, y si non, reçebid la boluntad que yo tengo."

Carta a Nicoló Oderigo (Sevilla, 27 de desembre del 1504):

"...y dos cartas para el Ofiçio de San Georgi, al cual atribuía yo el **diezmo de mi renta** para en descuento de los derechos del trigo y otros bastimentos."

Carta a Giovanni Luigi Fieschi o Juan Luis de Mayo (Sevilla, 27 de desembre del 1504):

"Yo espero en Nuestro Señor de reçebir esta semana que viene respuesta del Ofiçio de San Georgi, al cual atribuía el diezmo de mi renta para en descuento de sus derechos; crehí que fuera bien visto mi propósito : fasta agora ninguna nueva todavía."

Luis Ulloa ha considerat també falses algunes d'aquestes cartes enviades a Gènova per Colom, ja que per exemple hi ha diferències importants en els títols amb els que les signa. Si Colom volia comprar la voluntat del Banc de San Giorgio a favor de la protecció del seu fill amb aquesta donació del 10% de les seves rentes, tampoc no ho va aconseguir, ja que no tenim cap constància de que mai cap membre de la família Colón hagi procedit ni a invertir en el banc ni a cedir aquest 10% de les rentes.

Ara bé, si suposem que són autèntiques aquestes cartes de Colom dels anys 1502 i 1504, i en base al fet de que se suposava que Colom era genovès de nació, no podem pensar de que el banc de San Giorgio, que és com dir la Senyoria de Gènova, no pensés a treure'n profit de la situació irregular creada per la "bigamia" de Don Luis Colón per "heredar" els béns d'aquesta família setanta anys més tard, quan els beneficis americans eren immensos? Certament que estic insinuant de que el testament de l'any 1498 va ser una maniobra de la oligarquia genovesa a través de Baldassare i Bernardo Colombo, per tal treure'n un profit econòmic importantíssim, malgrat sabessin que Colom no tenia res a veure amb Gènova. Hem de recordar de que el Senat de Gènova va fer pregonar per tota la ciutat de Gènova, a petició de Bernardo Colombo, si hi havia alguna persona amb més drets a la herència dels Colón que aquest mariner de Cugureo i que, després de ser negativa la consulta, va emetre un certificat oficial, degudament traduït pel consul espanyol, que Bernardo va presentar al tribunal de Madrid.

Finalment, hem de parlar del darrer testament que ara analitzarem de Colom, conegut com a codicil militar i que remata de forma contundent la demostració de l'intent d'apropiació per part del Banc de San Giorgio de Gènova dels béns de la herència de la família del descobridor.

EL CODICIL MILITAR ("Codicillus more militari Xfori Columbi")

Hi ha un document del segle XVIII al Archivo de Indias de Sevilla que fa

referència a un suposat testament de Colom, que el propi descobridor hauria escrit en la contraportada d'un llibre en un moment de perill imminent de mort i que ha estat registrat com a "Patronato,8, R.4". En aquest document de Sevilla hi ha la còpia de l'escrit original en llatí així com la seva traducció al castellà que diu així:

“Habiendome honrado en un devotissimo memorial de preces el sumo pontifice Alexandro VI. Dandome un gran consuelo en mi cautividad, en mis batallas y adversidades quiero que despues de mi muerte se entreguen por memoria de mi amantissima Patria la republica de Genova y por los beneficios recibidos en esta Ciudad es mi voluntad que en forme en ello un nuevo hospital de mis rentas heredadas en Italia y para mejor sustentacion de los pobres en mi patria, faltando mi linea masculina declaro y substituyo en mi almirantazgo de las Indias y sus anexidades por sucesora a la misma república de San Jorge.

Dado en Valladolid a 4 de Mayo de 1506 “

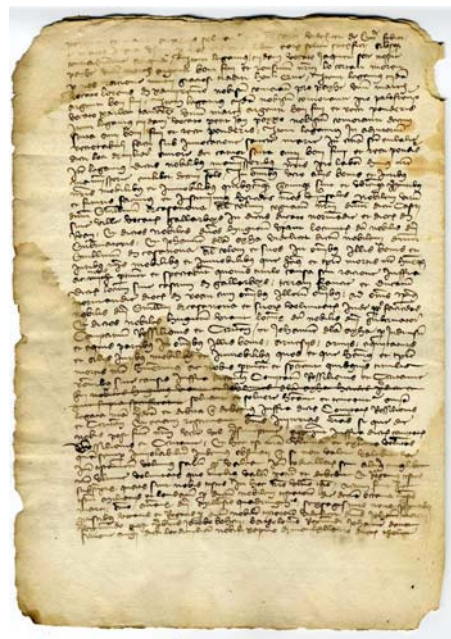
Tot i que finalment ha estat considerat fals aquest codicil militar, no per això va ser exclòs de la publicació “Colombo – Città di Genova” de l'any 1931, òn hi figura encara reproduït.

Com s'ha pogut comprovar, hi ha un crescendo continu a favor del Banc de San Giorgio i de la ciutat i república de Gènova en els diferents testaments i cartes atribuïts a Colom. En el testament de l'any 1498 es volia fixar de forma definitiva que Colom era genovès no solament de ciutadania, sinó de naixement i a més es pretenia orientar les inversions de la família Colom cap als fons d'inversió del Banc de San Giorgio. En les cartes a genovesos i al Banc de San Giorgio, falses també segons Ulloa, Colom ja proposa cedir un 10% de les seves rentes a benefici dels ciutadans de Gènova. Finalment en el Codicil Militar, a més de proclamar a Gènova com la “seva amantíssima pàtria” de Colom, ja es pretén desheredar a totes les possible hereves femenines de Colom a favor de la república de Gènova, en un moment que ja se sabia que només hi havien dones amb capacitat d'heredar.

De tot l'exposat en treiem la conclusió de que Gènova, tot i saber que Colom no era genovès, va apostar per fer-se'l seu, no només per augmentar el panteó nacional amb la presència d'un heroi de escala universal, si no, molt més interessadament, per desviar cap al Banc de San Giorgio, primer, i després cap a la ciutat de Gènova tots aquells recursos econòmics provinents d'Amèrica que els hi fos possible. Aquesta sembla ser la millor conclusió que es pot extreure de l'anàlisi de les circumstàncies que envolten les aventures i desventures dels diversos testaments de Cristòfor Colom. Confiem que algun dia apareixerà el testament autèntic de l'any 1502 per aclarir-ho tot definitivament!

JOHANNES DE GALLARTBOYS I GUILLERMUS DE CASANOVA ALIAS COLOM

Per Sebastià Montsoriu i Genís

Ar. Pyrénées Orientales. “Procuration Royale – IB 287”

En el segle XV la ciutat de Perpinyà era la segona ciutat del principat de Catalunya, després de la de Barcelona, tant en població com en importància comercial. Malgrat aquest fet, sembla com si els historiadors

catalans no haguessin donat prou protagonisme a Perpinyà i, per extensió, a tot el Rosselló en la historiografia catalana medieval. Aquesta, al meu entendre, falta d'atenció dels nostres historiadors envers de la capital rossellonesa no pot ser degut de cap manera a la manca de prou documentació sobre aquesta època, ja que, en el arxiu departamental denominat dels "Pyrénées Orientales" hi ha una nombrosa documentació dels segles XIV i XV.

Recentment hem visitat, doncs, aquest arxiu de Perpinyà i hem pogut comprovar de que no solament hi ha custodiada documentació civil, com documents de la cúria reial o protocols notariais, sinó que també hi ha molta documentació eclesiàstica fins els segle XIX del bisbat d'Elna-Perpinyà, de nombroses esglésies o parròquies del Rosselló i de la Cerdanya, i documentació de les diverses ordres monàstiques que hi van haver al Rosselló i a la Cerdanya en aquest període. Sembla un arxiu molt complet, que ens pot donar moltes i agradables sorpreses als estudiosos colombins com trobar documents relatius a Fra Bernat Boïl en el període en que fou nomenat abat del monestir de Sant Miquel de Cuixà, dels que en parlarem en un futur article en aquest butlletí.

Avui, però, començarem parlant d'un document que fa referència a Guillaume de Casanova alias Colom, que no podiem preveure trobar en aquest arxiu. Es tracta del testament de **Jean de Gallartboys** fet a Millàs (Miliaris) el 18 de març de l'any 1469 i que es troba per partida doble en aquest arxiu. El primer document sembla un esborrany i té dues pàgines d'extensió i el segon té una extensió una mica superior a les dues pàgines, essent però el seu contingut pràcticament idèntic. La seva referència topogràfica és la de "Procuration Royale – 1B 287".

L' inici d'aquest testament diu així: "In Xpi nostr qui pro saluto humany grupis in ligno vero crucis crudeliter mortum subiro non recimiste, Noverint buinper per nos **Johannes de Gallartboys** loci sive Castri vocati **gallart boy** in regno ffrancie et Ducato Normadie dioce de **Roan** primus infissa villanis dimihoribus Dioce rhinius, cuius

ahonibus grutibus armore in regno xristianissimus domini nostri francose Regis dicti comitatum Rossilionis et Ceritanis/..". El testador era un personatge noble i senyor del castell i poble que modernament correspon a l'ajuntament de Normandia denominat Gaillardbois-Cressenville a pocs kilòmetres de Rouen. Mes endavant veurem que el testador es declara cunyat del vice-almirall de Lluís XI Guillem de Casanova alias Colom, qui, segons el pare Anselme, en la seva completa "Histoire de la Maison Royale de France et des Grands Officiers de la Couronne " (1674), ens diu que es va casar amb la senyora de Gallartboys, població relativament propera al port de Harfleur, que era la base principal de les activitats de Guillem de Casanova. Volem fer notar la relativa proximitat (70 Kms) de Gaillardbois amb el castell de Troissereux, aprop de Beauvais, de qui en era senyor Georges Paleologos Bissipat, vice-almirall de França i company de Guillem de Casanova Colom.

Un dels hereus del testador és precisament l'almirall Guillem de Casanova i el seu nom surt dues vegades en l'esborrany i tres vegades en el testament en net. En quatre de les cinc vegades que apareix escrit el nom d'aquest famós vice-almirall, aquest apareix en la forma completa : **Guillermus de Casanova alias Colom** i en la darrera figura com **Guillermus de Casanova**. Una vegada, però, Colom apareix en la forma **Colum**. Això ens dona peu a remarcar, en primer lloc, que el llinatge del corsari queda ben definit com a Casanova i que no apareix escrit d'altres diverses maneres com : Casenove, Cazenove, Cassenove, Cazeneuve, Casseneuve, etc. Ens resulta ben curiós com l'arxiver que va fer l'index de l'arxiu al segle XIX, malgrat que va poder llegir ben clar que el llinatge d'aquests documents apareixia en la forma catalana, italiana o llatina "Casanova" ell va identificar aquest testament com el de Guillaume de Casseneuve. Serveixi aquest exemple per no quedar-nos amb les denominacions dels index o bé dels registos i anar a verificar els noms dels personatges que estudiem en els documents originals.

Però, en segon lloc, també considerem que cal destacar la forma en que està escrit el seu “alias” o malnom, ja que també l’hem vist escrit de mil maneres diverses com Coulon, Coullon, Collon, Coulom, Coulhon i en cartes de protesta castellanés simplement Colón. Com es pot comprovar en les reproduccions gràfiques d’aquests documents es veu perfectament que la grafia és COLOM, tot i que a primer cop de vista ens va semblar que posava COLONUS degut a la llargària excessiva del darrer pal de la lletra final “m”. La doctora Montserrat Sanmartí ens ha fet veure com en moltes emes finals indiscutibles d’aquest text el notari o escrivà les feia exactament igual i, per tant, hem de concloure que en aquests documents l’alias diu COLOM.

És lícit que ens preguntem què hi feia un noble francès originari de la Normandia al Rosselló l’any 1469. Ens sembla que la resposta no pot ser altre que Jean de Gallartboys formava part de l’excèrcit francès que va ocupar el Rosselló i la Cerdanya en el període de la guerra civil catalana. Tot i que aquest testament no ens aporta cap dada respecte a un possible origen català o gascó del vice-almirall Guillem de Casanova-Colom, per la grafia del seu llinatge en la forma netament catalana Casanova, si més no, ens permet de continuar pensant en la possibilitat d’un origen català d’aquest corsari.

Fins el dia d’avui no hem pogut esbrinar en base a quins documents Luís Ulloa i Cisneros podia afirmar el fet de que aquest corsari era parent del cardenal Joan de Casanova, destacat membre de la família Casanova de Barcelona, de la que coneixem diversos personatges importants. Reconeixem que Ulloa va reconduir la narració del famós llibertí Giacomo Casanova als esdeveniments que va sofrir la família dels Casanova barcelonesos al trobar uns documents de súpliques del cardenal Joan de Casanova a Alfons el Magnànim, per tal de que intercedís amb les autoritats florentines per alliberar a un membre d’aquesta família. Tampoc hem pogut establir cap relació entre el Joan de Casanova comanador de les Illes Medes amb la família barcelonina del cardenal, tot i la versemblança de la hipòtesis. Molt menys hem pogut tancar una

relació clara de Guillaume de Casanova-Colom amb el Guillem de Casanova natural de Méritein al Béarn i que es va afincar a Barcelona a principis del segle XV.

Serveixi doncs aquesta documentació trobada als arxius perpinyanesos per que intensifiquem les nostres recerques sobre l’autèntica personalitat de Guillem de Casanova àlies Colom. A continuació donem una transcripció literal d’una part d’aquest document que ens ha estat facilitada per la professora de la universitat Rovira i Virgili de Tarragona, la Dra. Montserrat Sanmartí:

“Item legamus cuidam vocato Jaquet Sote nostre payhe unum march argenti boni fini et ronsuum nistrum lo cortau moreu per nos racione mutui graciosi honorabili Que. Item legamus cuidam vocato Lorens de Xamnireenio nobiscum comoranti prop payhe unum march argenti boni fini. Iem legamus ciudan nobiscum comoranti pro palafrenio vocato Xarlot Tancreny unum march argenti boni fini et recti ponderis. Item legamus cuidam vocato Petit Jan Poy nobiscum comoranti decem scuta auri boni fini et rect ponderis. Item legamus in adjutorium retrotabuli facti sub invocatione sancte Marie in ecclesie Ste. Marie Eulalie docti loci de Miliar amore Dei catuor scuta auri foni fini et recti pondis. Item legamus dictis nobilibus manumissoribus nostris pro laborem huius nostre manumissorie cuilibet decem solidis. In omnibus vero aliis bonis et iuribus nostris mobilibus et immobilibus quibus cumque quecumque fuit et ubicumque presentibus et futuris facimus et instituimus heredes meos universalis nobilem virum dominum **Guillelmum de Casanova alias Colum , cognatum nostrum** dominum dicti castri sive ville vocate Gallarboys in dictis ducato Normandie et diocesis de Roan. Et dictos nobilis dominos Huguetum Viaut, locumtenentem dicti nobilis domini gubernatoris.

Et Johannem de la Ayha, videlicet dictum dominum **Guillelmum de Casanova alias Colom** et suos in omnibus illis bonis et iuribus meis mobilibus et immobilibus que habemus et tempore mortis mee habuerique ac nobis pertinent et specabunt quovis titulo

causa seu racione inffra dictum locum e castrum de Gallartboys terram Francie et ducatum Normandie diocesis de Roan cum omnibus illorum omnibus ad omnis ipsiusnobilis domini **Guilelmi de Casanova** et suorum voluntatis inde perpetuo faciendas. Et dictos nobiles Huguetum Viaut, locumtenentem de nobilis dominis gubernatoris comitatum Rossillionis et Ceritanie, et Johannem de la Ayha per indivisum et equis partibus in omnibus illis bonis, arnesiis, armis, equitaturis et aliis iuribus mobilibus et immobilibus quos et que habemus et tempore mortis nostre habuerimus as nobis pertinent etspectant quibusvis titulis racionibus sine causis inffra dictum comitatum Rossilionis et Ceritanie solvant et solvere habeant et teneantur omnia legata nostra predicta et debita que debemus inffra dictis comintatis Rossiliones et Ceritanie. Et etiam restituant omnes injurias nostras si que de nobis post finem nostrum ute presumptive a inffra dictis conitatis Rossilionis et Ceritanie.

Et hec est nostra ultima voluntas quascumque inviolabiliter jubemus observari que si non valet valebit ut iure testamentum volumus salvum quod valeat iure codicilorum seu alterius cuiuslibet nostre ultime voluntate quo melius valeat potiter ut debetur. Et rogamus testes subscripte quate sint nobis testes in hoc nostro ultimo testamento. Actum fuit factum. Miliariis et laudatum per dictum nobilem testatorem die decima octava mensis marcii anno a Nativitate Domini millessimo quadingentesimo sexagesimo nono, presentibus pro testibus vocatis et rogatis per dictum nobilem testarem videlicet, dominis Johannes Morcui, Raymundo Sost presbiteris, Jacono Bahcui, Bartholomeo Raymundi Johannem Devot, Simone Angii, dicti loci de Miliaris nobili Xapmo de Montellauro diocesis Tholose nobilis Petro de Saydos diiocesi de Bordeu domino Jacopo Brunet presbiteri diocesis Magallonensis, nobili Ludovico Pelieye diocesis de Paoyes de servicio dicti Christianissimi Domini franchorum Regis Et me Arnaldo Stephani notario publico dicti loci de Miliariis qui hec requisitus recepi.”

Bibliografia

CRISTÓBAL COLÓN: EL LIBRO DE LAS FALACIAS Y RELACIÓN DE CUATRO VERDADES

Per Francesc Albardaner i Llorens

Autor: Nito Verdera

Producció gràfica : Barcelona Comunicació Natural S.L.

Primera Edició: Setembre del 2006

Escriure un llibre nou sobre Colom és un gran esforç i més si tracta de temes polèmics sobre els quals és difícil d'afegir-hi nova llum sense caure en la repetició sistemàtica. El prolífic autor eivissenc Nito Verdera ha publicat aquest nou llibre sobre temes relacionats amb Cristòfor Colom i que ve a ser un compendi molt actualitzat de "l'estat de la qüestió" sobre les diverses teories que pretenen explicar l'origen de Colom.

El títol és molt provocatiu, ja que l'ús conjunt de la paraula "fal·làcia" i l'expressió "quatre veritats", ja indica que l'autor vol fer cau i net de moltes teories i posar "les peres a quarto" a més d'un autor colombí. El propi autor es compara amb Gary Cooper en el film conegut com "Solo ante el peligro" (High Noon) (pàg.89) i per tant el lector ja pot esperar un cert tarannà justicier de "sang i fetge", que promet una gran distracció de lectura.

Malgrat que en el erudit i acadèmic pròleg de la Dra. Estelle Irizarry, catedràtica emèrita de la Universitat de Georgetown, ens parli de fal·làcies “tanto inocentes como interesadas” (Pàg. 21), nosaltres considerem, tal i com diu en Pompeu Fabra, que una fal·làcia és “*una disposició a enganyar*” i, per tant, no admetem el concepte de fal·làcies innocents. Crec que Nito Verdera ha fet un ús massa general d’aquest mot al qualificar com a fal·làcies, simples hipòtesis o teories equivocades, però defensades amb la més bona voluntat, fins que no s’ha pogut demostrar el contrari. Passem, doncs, a analitzar les teories enganyoses segons el criteri del Sr. Verdera.

LA FAL·LÀCIA DEL COLOM ITALIAIÀ

És lògic que l’autor vulgui demostrar en primer lloc la falsedat de la teoria clàssica de l’origen genovès de Colom, que ell denomina com la de “*Cristoforo Colombo*”, i que es basi de manera preferent en els recents resultats de les anàlisis antropològiques forenses del Dr. Miguel Botella de la Universitat de Granada, que qüestionen les edats de la mort dels tres germans Colom, si aquests haguessin estat els Colombo genovesos. L’autor opina que “tot indica que per interessos espuris han intentat falsificar la història” (pag.40). Aquesta opinió dels fets, conjuntament amb tot l’exposat sobre la politització de la pàtria de Colom per part italiana a finals dels anys vint del segle passat, tal i com exposa l’autor en la seva introducció (Pàg. 24), ens permet acceptar com adequat l’ús de la paraula “fal·làcia” en relació a la teoria genovesa de Colom.

Dins del mateix capítol Verdera qualifica també com a fal·laç la teoria del Sr. Alonso Enseñat de Villalonga que va exposar en el seu llibre “*La vida de Cristoforo Colonne*”, publicada l’any 1999 a Valladolid. En aquest cas dissentim de l’autor, ja que una teoria inversemblant i pràcticament no documentada en els seus punts principals, però, que no pretén enganyar, pot ser adjectivada de moltes maneres, però no com fal·laç. Simplement és una hipòtesi de treball del senyor Vilallonga, que dista molt d’esdevenir una hipòtesi provada fefaentment.

LA FAL·LÀCIA DEL COLOM MALLORQUÍ

Aquest és, al nostre entendre el millor capítol del llibre i la millor aportació feta mai per Verdera al món colombí, en general, al desemmascarar de manera rotunda una teoria que, des del seu principi va ser fal·laç al donar per demostrat que una tal Margalida es deia Colom, quan el document original que va donar peu a aquesta teoria de ser Colom fill del Príncep de Viana només deia Margalida.

En canvi no estem d’acord en el fet d’identificar la teoria del Príncep de Viana com a la única teoria mallorquina possible. La teoria del Príncep de Viana és i està demostrada definitivament com a falsa, simplement en base als documents presentats per l’autor, però això no vol dir que Colom no pugui ser mallorquí. El títol d’aquest capítol hauria d’haver-se restringit, al nostre entendre, a parlar només de la fal·làcia de la teoria del Príncep de Viana

LA FAL·LÀCIA DEL COLOM PORTUGUÈS

Al parlar del Colom portuguès ens trobem un cop més amb un conjunt de diverses teories fabuloses i novel·lesques, fins i tot cabalístiques, en les que només hi podem veure raons patriòtiques, per tal de defensar que Colom era portuguès de soca-rel. Si això es pot considerar una fal·làcia o no, es a dir, si els autors pretenen enganyar als lectors de manera premeditada és una opinió que deixarem en mans dels lectors.

Hi ha hagut una postura molt radical per part del Senyor Mascarenhas Barreto d’acusar a les autoritats portugueses de no acceptar la seva teoria d’una manera oficial tant en els actes de l’any 1992 com en els de l’any 2006. Ha calgut que diversos professors universitaris de Portugal rebutessin les teories de Mascarenhas Barreto amb raonaments científics i documents a la mà, per defensar la postura de les autoritats acadèmiques portugueses. Coincidim amb l’autor de que les teories portugueses poden ser descartades de

moment si no presenten uns arguments més sòlids.

LA FAL·LÀCIA DEL COLOM GALLEG

L'autor despatxa amb només tres planes del llibre a aquesta teoria del Colom galleg, ja pràcticament oblidada. En aquest cas la paraula fal·làcia ens sembla massa tova o dèbil, ja que del que es va tractar va ser d'un frau històric perpetrat amb premeditació al alterar físicament uns documents antics de Pontevedra per fer-los passar per autèntics.

FAL·LÀCIES EN EL COLOM CATALÀ

En aquest capítol l'autor s'ha fet un embull monumental i deu ser per la mania que ha demostrat en diversos escrits contra el "centralisme Barcelonès" (veure el Butlletí N. 35). Verdera coneix perfectament la trajectòria dels diversos autors del principat i les grans diferències que hi ha entre ells en el moment d'analitzar i de presentar els resultats de les seves línies de recerca. Per això no podem entendre com pot dir (Pàg. 88) que els investigadors del principat de Catalunya ens vàrem trobar en un cul-de-sac sense sortida l'any 2006 per haver seguit pistes falses enunciades per Luis Ulloa, com si tots els recercadors seguíssim les mateixes pistes i partíssim de les mateixes hipòtesis de treball. Després de detallar una llarga llista d'estudiosos de la catalanitat de Colom, l'autor ens acusa d'haver seguit la pista de Joan Colom, com si el món s'acabés aquí i tots nosaltres haguéssim fet d'aquesta teoria de Lluís Ulloa un fet immutable i incontestable. Qui es troba en un cul-de-sac?

LA FAL·LÀCIA DEL CRISTOFOR COLOM DE BARCELONA

No tots els estudiosos que han apostat per un Colom originari d'una família barcelonina han volgut enganyar a ningú al defensar aquesta possibilitat i, per tant, no es pot parlar en cap cas de "la fal·làcia" del Colom de Barcelona, perquè no es tracta d'una teoria única i dictada amb afany pervers. Si diversos autors varen intentar identificar a Joan Colom i Bertran com a Cristòfor Colom,

la seva teoria era una hipòtesis de treball com qualsevol altre fins que nous documents trobats han demostrat la absoluta impossibilitat d'aquesta identificació. La paraula "fal·làcia" només es pot aplicar a aquells autors que, malgrat conèixer aquells nous documents que invaliden aquesta teoria, continuen difonent aquesta teoria, com en el cas del llibre de Jordi Bilbeny "Cristòfor Colom, príncep de Catalunya".

L'arbre genealògic de la família Colom de Barcelona encara no el coneixem en totes les seves branques en temps de Cristòfor Colom i, per tant, encara hi ha moltes possibilitats de noves troballes, tot i que ningú es tanca exclusivament en aquesta família, tot i ser la preferida per tenir personatges considerats nobles.

LA FAL·LÀCIA DEL CRISTÒFOR COLOM DE TARROJA DE SEGARRA

En primer lloc volem rectificar a l'autor de que el topònim Tarroja ve de "Torre Roja" (Torre Rubra) i no de "Terra Roja". Els seus senyors feudals eren els Torroja, havent destacat entre ells Arnau de Torroja com a gran mestre de l'orde del temple. Tornant a la teoria de ser Colom originari de Tarroja de Segarra no creiem que el seu primer valedor, el Sr. Antoni Colom i Bisbal volgués enganyar a ningú amb aquesta teoria. Va considerar que hi havien algunes circumstàncies que li permetien bastir aquesta teoria i, per tant, tornem a considerar que és desafortunat qualificar-la com de fal·làcia. Simplement es tracta d'una altra hipòtesi avortada per nous documents que la posen en entredit.

Molt pitjor ens semblen les afirmacions injurioses que fa l'autor sobre la honorabilitat d'un dels defensors d'aquesta teoria, el nostre consoci Sr. Charles Merrill. Volem tornar a expressar el nostre rebuig al que ha escrit el Sr. Verdera sobre el senyor Merrill, com ja hem expressat en un altre escrit anterior.

Finalment, el Senyor Verdera ens remata a tots els estudiosos catalans del principat i

les nostres teories amb una cita d'una web (www.deulonder.angelcities.com) en les que pràcticament ens dona la extremunció i ens diu que “obstinant-se en mantenir una idea que no té credibilitat no condueix a res; si es vol evitar el ridícul, Catalunya no ha de ser el país on la gent diu que Colom era català, com podria dir que dos i dos fan cinc o que els elefants volen”. Magnífic Sr. Verdera ! Amb consocis “amics” com vostè no necessitem altres enemics!

És evident que el Sr. Verdera vol confondre de manera interessada les moltíssimes teories que fan a Colom originari d'algun punt del principat amb només una d'elles, la teoria defensada per diversos autors de ser Cristòfol Colom el noble Joan Colom i Bertran i, per altre banda, després d'enunciar l'ensulsiada de totes les teories dels catalans pèrfids i centralistes del Centre d'Estudis Colombins, només quedarà en peus la seva tesi “eivissenca”, com si aquesta no fos una filla més de les teories derivades de la teoria general catalana de Luis Ulloa.

LES QUATRE VERITATS

Un cop no ha deixat titella amb cap i s'ha quedat “sol davant el perill”, el Sr. Verdera ens explica el que ell considera quatre veritats sobre Colom i que són diversos fets sobre la seva llengua materna, el seu lèxic, la seva escriptura, i la seva religió. Amb totes aquestes “veritats” podem estar d'acord amb el que exposa el Sr. Verdera, ja que es basa en importants estudis fets per ell mateix i amb recents aportacions d'altres estudiosos, sobretot universitaris, per tots nosaltres conegudes i de cabdal importància. Molt més discutible és la veritat que exposa en el capítol X del seu llibre en el que defensa que “Colom no era noble de naixement si no de mèrit”, per tal de fer-lo lligar amb un probable origen jueu de l'almirall. Però hi han moltes coses opinables en la vida de Colom hi aquesta de la seva “noblesa”, o no, ens donarà entreteniment per molta estona.

TEORIA DE CRISTOFOR COLOM DE EIVISSA

Dins dels capítols destinats a “les veritats”, com qui no vol, i entre els capítols o “veritats” VII i IX, l'autor hi ha inclòs en el capítol VIII el que tots esperàvem: la teoria de ser Cristòfor Colom originari d'Eivissa. Després de destrossar totes les teories analitzades abans per fal·lacies, per falsejament de la documentació, per haver estat demostrades falses, etc. etc. l'autor passa a defensar la seva teoria en base únicament als topònims emprats per Colom al Nou Món i que segons l'autor es basen en topònims de la seva illa de Eivissa. L'autor ja ens havia assabentat en el seu article del N.35 del butlletí del Centre d'Estudis Colombins i que duia per títol “Cristòfor Colom era català d'Eivissa”, que ell considera que la seva teoria “té molta més base que la del Principat de Catalunya”. No entenem com amb les múltiples teories nascudes entre els estudiosos del Principat ell les considera a totes elles com una única teoria i menys compremem que per ell el coneixement d'uns topònims d'Eivissa hagi de significar per força que Colom fos eivissenc. És que els mariners de Sóller, Alcudia, o Cullera no els coneixien aquests topònims ?

Per altre banda, però, hem de reconèixer la sinceritat de l'autor quan ens explica la desafortunada inexistència de documentació medieval, sobretot del segle XV en els arxius eivissencs. L'autor pot aplegar tres personatges Colom relacionats amb Eivissa, sense que pugui fer, però, cap mena d'arbre genealògic relacionat amb el descobridor d'Amèrica. I amb tant pobre bagatge documental pretén de convèncer-nos de la seva teoria específica d'Eivissa?

Un autor que s'ha demostrat tan sever amb els altres estudiosos de Colom i les seves teories, que les ha qualificat en molts casos, injustament al nostre entendre, com a fal·làcies, es a dir, com històries fetes amb ànim d'enganyar al lector, com és que no aplica la seva severitat dialèctica i científica a la seva pròpia teoria?

La teoria del Sr. Nito Verdera de ser Cristòfor Colom originari de la illa d'Eivissa és una hipòtesi de treball

acceptable, però no es tracta, en cap cas, de cap teoria demostrada. Com l'autor no ho fa de mala fe i no vol enganyar, nosaltres no la considerarem cap fal·làcia, si no simplement com una teoria fantasiosa més entre les moltes que ens hem muntat entre tots en busca de la veritat final. I res més.

CAPÍTOL XI : VERITATS SOBRE L'ORIGEN DE COLOM: PROVES D'ADN

Al nostre entendre, aquest capítol és el més desafortunat del llibre i recomanem que els futurs lectors se'l saltin o llegeixin amb totes les precaucions del món, ja que l'autor parla de coses que no sap o que interpreta erròniament com són els resultats sobre les proves comparatives de l'ADN del tres personatges Colón amb l'ADN del cromosoma Y d'homes contemporanis Colom i Colombo. Parlem evidentment de les anàlisis que està duent a terme el Laboratori d'Identificació Genètica de la Universitat de Granada i que encara no han estat concloses sobre l'ADN de Cristòfor Colom, el seu germà Diego Colón i el seu fill Hernando Colón.

L'autor, després de llegir un comunicat del Dr. José Antonio Lorente de data 13 d'octubre del 2006, interpreta que: "L'ADN de Cristòfor Colom no coincideix amb el dels Colom, ni Colombo, ni Colomb". Aquesta conclusió, que nosaltres considerem totalment errònia, és el títol d'aquest capítol, amb la qual cosa l'autor ja expressa de manera nítida la seva posició al respecte.

Nosaltres considerem que la expressió utilitzada pel doctor Lorente: "los resultados actuales no permiten diferenciar -en esta fase del proceso- los orígenes del Almirante, etc.", pot significar moltes coses diverses. Nosaltres opinem que es pot aplicar perfectament aquesta expressió al cas de que l'ADN dels homes Catalans Colom i dels homes italians Colombo són tan idèntics i iguals al dels tres homes Colón, que no hi ha manera de diferenciar l'origen geogràfic del descobridor per excés de identitat. Això és una suposició nostra, ja que mai hem rebut al Centre d'Estudis Colombins cap confiança extraoficial del Dr. Lorente en cap sentit.

Al nostre entendre el Sr. Nito Verdera s'extralimita quan opina sobre aquestes investigacions de les que ningú sap el resultat final i, per tant, ja en traurem les conclusions que calgui quan surti publicat oficialment l'informe final de la Universitat de Granada.

RESUM FINAL

El llibre analitzat presenta moltes "llums" i moltes "ombres". Ha volgut ser un llibre polèmic des del seu plantejament inicial i el seu autor ha aconseguit plenament el seu propòsit. El seu format com a "fuet d'heretges" no ha de frenar a l'estudiós colombí de llegir-lo, tot al contrari. Aconsellem la seva lectura, tot i que ja volem advertir, que no tot el text és veraç i moltes exposicions són tendencioses, però té molts altres valors positius. Cal que el lector tingui, però, un criteri ben assentat sobre la situació de les darreres aportacions científiques al camp colombí, per a destriar el gra de la palla i poder gaudir de la seva lectura.

Del llibre i de les darreres novetats es pot extreure, malgrat les opinions desenfocades del seu autor en molts casos, que la **teoria "general"** de l'origen català de Cristòfor Colom s'ha vist reforçada de manera important amb les aportacions científiques de diverses ciències auxiliars de la ciència històrica com l'antropologia, la paleografia, la lingüística, la genètica, etc. Com més hem avançat, més evidència hi ha de la catalanitat de Colom.

L'altre cara de la moneda és el fet de que **les teories "de gra fi" o "locals"**, aquelles que volen demostrar una localització concreta en una zona dels Països Catalans o d'un llinatge específic, o s'han quedat només al nivell d'hipòtesis de treball, sense arribar a demostrar res en concret, ho s'han demostrat que eren "fiascos" monumentals, com en el cas de la teoria del Príncep de Viana o del Joan Colom i Bertran barceloní. Però aquests fracassos sonats no exclouen cap possibilitat de que Colom fos mallorquí, ni que fos membre de la família Colom de Cardona-Barcelona. Les desqualificacions d'aquestes teories no permeten, però, desqualificar per extensió

les altres hipòtesis de treball i molt menys pensar que la teoria eivissenca queda reforçada per la desaparició de dues o tres teories antagòniques. Simplement hem de continuar tots investigant en positiu, cap endavant i no perdre gaire temps en rebatre les incoherències dels altres.

CHRISTOVAL COLÓN MÁS GRANDE QUE LA LEYENDA

Per Llorenç Margarit i Torras

Autora: Marisa Azuara

Editorial: AMARES books and more

Primera edició: Zaragoza, Novembre 2007

Vet aquí el primer llibre d'una trilogia denominada "Cristóbal Colón, el primer rey de América", que es complementarà amb una novel·la històrica que durà per títol "Cuando Dios hizo el Edén" i amb una novel·la de ficció "De Camelot a Avalón". El present treball es defineix com d'investigació i que, per tant, pretén ser rigorós i feixuc, com solen ser els treballs de recerca històrica. Sense haver pogut llegir els altres dos llibres per que no han estat encara publicats, ja els puc recomanar a ulls clucs als nostres lectors, ja que seran unes grans novel·les com aquest primer llibre d'aquesta saga colombina, que té molt poc de ciència i molt de novel·lesc i irracional.

Ens ha de sorprendre, per força, la facilitat espectacular que tenen certes persones a inventar coses i en veure amb quina alegria, o inconsciència, publiquen un llibre sobre un personatge tan biografat com Colom. La nostra sorpresa no té límits quan ens assabentem de que Marisa Azuara ha descobert, finalment, l'autèntic origen del descobridor del Nou Món i d'altres personatges colombins com, per exemple, Fra Bernat Boyl. La tesi d'aquest llibre és de que Colom era originari de l'illa de Sardenya i membre de la família Piccolomini de Sena o simplement Sena. El nom complet del nostre heroi seria Christoval de Sena Piccolomini i fou fill de Salvador de Sena Piccolomini i d'Isabel d'Alagó i Arborea. Eneas Silvio

Piccolomini, que fou papa amb el nom de Pius II, fou parent del pare del descobridor i ara ja sabem per que Colom va llegir amb tanta fruïció el seu llibre *Historia Rerum Ubique Gestarum!* Tot queda en família.

Bromes a part, és ben lícit plantejar una nova teoria de l'origen de Colom fent-lo originari de l'illa de Sardenya, però com a mínim cal presentar certs documents o fets incontestables que puguin avalar la nova teoria. Si aquestes proves no es presenten i a més a més, altres suposades proves col·laterals són descaradament errònies, es farà molt difícil aconseguir que el bon lector d'aquest llibre surti convençut de la bondat de la nova teoria.

A tall d'exemple l'autora parla de la "devolució del Rossellón y Cerdeña", tot confonent, amb mala fe, la "Cerdeña" amb la "Cerdeña". Segons Marisa Azuara, Colom hauria tingut interès en la devolució de la "Cerdeña" per ser sard. Nosaltres podríem capgirar aquest raonament dient que Colom deu ser originari del Rosselló o de la Cerdanya precisament per que va demostrar interès en aquesta devolució, i que els documents autèntics de l'època parlen exactament de la devolució dels comtats del Rosselló i de la Cerdanya.

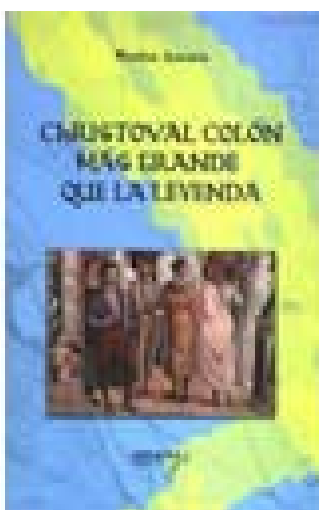
Per veure quin és el nivell científic d'aquest llibre només cal llegir aquesta frase (Pag.253): "...y que la grafia latina de Cerdeña era Çaydina, la traducció resulta evident". L'autora ha citat abans un document transcrit pel pare mínim Josep Maria Prunés i que demostra que "Bernardum Boyl oriundum loci de Çaydino" era nascut a Saidí, localitat propera a Fraga i de la diòcesi de Lleida. L'autora primer canvia el nom del lloc de "Çaydino" a "Çaydina" i després ens assevera que vol dir Sardenya. Bingo!

Malgrat que molta documentació incontestable i autèntica demostra de manera fefaent que Fra Bernat Boyl fou ermità a la muntanya de Montserrat de Catalunya, l'eixerida autora ha descobert que Fra Bernat Boyl no va residir mai a la ermita de la Trinitat de la muntanya de Montserrat de Catalunya sinó que era ermità al convent del Montserrate de

Mòdica i encara exclama (Pàg. 251): “Qué tremendas sorpresas guarda la Historia. Resulta que la abuela de Bernard Boyl era una Picolomini de Sena. Por tanto, el Vicario Papal era pariente de Don Cristóbal.”

En relació amb la “Institución de Mayorazgo” de l’any 1498 de Colom, l’autora afirma (Pàg. 292): “Repasando objetivamente la cronología de dicho documento, así como de los posteriores que lo validan y legalizan, no se encuentra la menor sombra de fraude o duda en ellos.” Malgrat que accepta aquest document en el que Colom diu ser originari de la ciutat de Gènova, la autora ens diu que “Genua” vol dir Ginebra i “ginovés” vol dir de nacionalitat del Ducat de Ginebra, es a dir, súbdit de la casa de Savoia en el segle XV. Embolica que fa fort!

Sembla com si aquest llibre fos un producte prefabricat per esdevenir un best-seller: Agafem un personatge famós i controvertit, per exemple Colom; ens traiem de la màniga una nova teoria sobre el seu origen ben original: Colom era de Sardenya (o un príncep de Catalunya); el fem parent d’un papa (Pius II o el que sigui) i recopilem milers de dades d’internet. Es posa tot en una coctelera i ja tenim un nou llibre i una nova teoria. Si té èxit, vendrem més llibres fent una trilogia i....endavant.

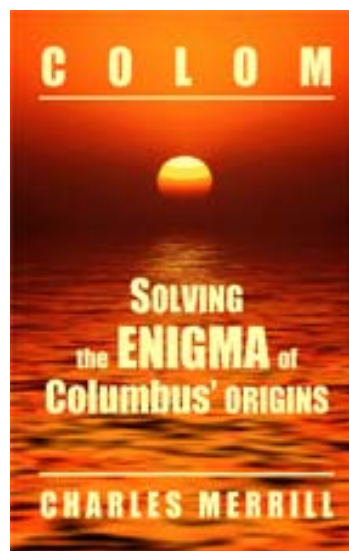

El lector que vulgui llegir aquest llibre ho ha de fer com si fos una novel·la negra i prou. Que no intenti destriar allò que és cert del que és pura invenció, ja que les mentides es troben embolcallades en un allau de dades que les camuflen i les fan, en algunes ocasions versemblants. No cal dir que podríem fer un contra-llibre, exposant punt per punt tots els punts dubtosos o més que dubtosos que presenta aquesta obra, però no val la pena malgastar el nostre temps i el del nostres lectors. Desaconsellem, doncs, la lectura d’aquest llibre, ja que no aporta res de nou científicament parlant i, en canvi, pot aportar molta confusió.

NOTICIA D’ÚLTIMA HORA

Us fem saber que el nostre benvolgut consoci Charles J. Merrill publicarà el proper mes d’octubre el llibre "Colom, solving the enigma of Columbus' origin". El llibre serà publicat per l’editorial Demers Books (<http://www.demersbooks.com/>).

Es tracta del primer llibre en llengua anglesa que defensa la catalanitat de Cristòfor Colom.

ÒMNIUM
LLENGUA CULTURA PAÍS